

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Diplomová práce

**PROBLEMATIKA OBCHODOVÁNÍ S CIZINCI ZA ÚČELEM
NUCENÉ PRÁCE A JINÝCH FOREM VYKOŘISŤOVÁNÍ**

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Autor práce: **Bc. Lucie Fryčová, DiS.**

Studijní obor: Etika v sociální práci

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 2009/2010

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

25.3. 2010

.....
Bc. Lucie Fryčová

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Markétě Elichové, Ph.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH:

1	ÚVOD	6
2	TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1	VYMEZENÍ PROBLEMATIKY	9
2.1.1	<i>Trocha historie obchodování s lidmi</i>	9
2.1.2	<i>Formy obchodování s lidmi a počet obětí ve světě</i>	10
2.1.3	<i>Proces obchodování s lidmi</i>	11
2.1.4	<i>Vývoj obchodování v České republice</i>	11
2.1.5	<i>Vymezení pojmu „obchodování s lidmi“</i>	12
2.1.6	<i>Definování pojmu „nucená práce“</i>	16
2.1.7	<i>Definování pojmu „jiné formy vykořisťování“</i>	18
2.1.8	<i>Rizikové skupiny</i>	19
2.2	NEJČASTĚJŠÍ PŘÍČINY OBCHODU S LIDMI V ČESKÉ REPUBLICE	20
2.2.1	<i>Hlavní příčiny obchodování s lidmi obecně</i>	20
2.2.2	<i>Nejčastější příčiny obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování v ČR</i>	21
2.2.3	<i>Světová obchodní krize</i>	22
2.2.4	<i>Ilegalita pobytu a illegalita zaměstnání</i>	22
2.2.5	<i>Vázanost pobytu na zaměstnání</i>	24
2.2.6	<i>Neznalost českého jazyka a neznalost českých právních předpisů</i> 25	
2.2.7	<i>Praktiky v zaměstnávání cizinců – Klientský systém</i>	26
2.2.8	<i>Politická nevole</i>	30
2.2.9	<i>Negativní přijímání imigrantů lidmi</i>	31
2.2.10	<i>Odlišné mravní vědomí</i>	32
2.2.11	<i>Závěr</i>	32
2.3	POMOC A PODPORA OBĚTEM OBCHODOVÁNÍ S LIDMI.....	33
2.3.1	<i>Činnost státních orgánů</i>	33
2.3.2	<i>Činnost neziskových organizací</i>	50
2.4	ZÁVĚR Z TEORETICKÉ ČÁSTI	64

3	PRAKTICKÁ ČÁST.....	66
3.1	ÚVOD.....	66
3.2	KASUISTIKY	67
3.2.1	<i>Kasuistika č. 1</i>	67
3.2.2	<i>Kasuistika č. 2</i>	68
3.2.3	<i>Kasuistika č. 3</i>	69
3.2.4	<i>Kasuistika č. 4</i>	70
3.2.5	<i>Kasuistika č. 5</i>	71
3.2.6	<i>Kasuistika č. 6</i>	72
3.2.7	<i>Kasuistika č. 7</i>	73
3.2.8	<i>Kasuistika č. 8</i>	73
3.2.9	<i>Kasuistika č. 9</i>	74
3.2.10	<i>Kasuistika č. 10</i>	75
3.3	ZÁVĚR Z PRAKTICKÉ ČÁSTI	76
4	ZÁVĚR.....	82
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	85
6	ABSTRAKT.....	95

1 Úvod

Problematika obchodování s cizinci bylo a je i v současné době aktuálním tématem nejen v České republice, ale i v zahraničí. Největší měrou se na současné aktuálnosti této problematiky podílí celosvětová hospodářská krize, která zapříčinila a stále zapříčiňuje propouštění cizinců ze zaměstnání v celé Evropské unii, Českou republiku nevyjímaje. Česká republika se tak začala zajímat o tisíce cizinců pracujících v českých továrnách či v zemědělství, kteří již ztratili nebo jsou ohroženi ztrátou zaměstnání. K významnosti problematiky přispívá skutečnost, že cizinci žijící v České republice na vízum za účelem zaměstnání, ztrácí povolení k pobytu v případě, že jsou ze zaměstnání propuštěni. Dostávají se tak, v případě, že neopustí Českou republiku, do ilegality. V této souvislosti Ministerstvo vnitra ČR nabídlo řešení v podobě dobrovolného návratu nejen pro legálně pobývajících cizince, ale i pro cizince nacházející se na našem území ilegálně. Je však třeba se ptát: “Je tato úprava dostatečná s ohledem na nastalou situaci?” Ilegalita je jednou z hlavních příčin obchodu s cizinci, která vlivem hospodářské krize může přerůst v masivní problém. Hospodářská recese ve spojení s krachy mnoha podniků podporuje obchodování s cizinci za účelem práce a jiných forem vykořisťování. Mnoho zaměstnavatelů, aby ušetřili, si najímá cizince, za které neodvádí daně, zdravotní ani sociální pojištění, drží je v neúnosných podmínkách, neplatí jim mzdu apod. Ušetření v ekonomické oblasti podniků je významné. Od této situace je již jen krůček k obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování. Již před vznikem celosvětové hospodářské krize byla v České republice velice aktuální problematika obchodu s lidmi, avšak v dnešní době může v případě nedostatečného zásahu státu masivně vzrůst. Je potřeba si uvědomit, že obchodování s lidmi má různé příčiny, které jsou nejen v celém společenském systému, ale i v individualitě jedince.

Po roce 1989 se Česká republika stala zemí nejprve zdrojovou a posléze i cílovou v rámci fenoménu obchodování s lidmi. Pozornost se soustředila pouze na komerčně sexuálně zneužívané oběti. Po roce 2004, po novele trestního zákona, se Česká republika začala pomalu zajímat i o obchodování za účelem

nucené práce a jiných forem vykořisťování. Avšak identifikace těchto obětí byla a je i v současné době velice těžká. Je to z důvodu neexistence přesné definice nucené práce a jiných forem vykořisťování. I současné době je stále více institucí, které se zabývají sexuálním vykořisťováním, než těch, které se zabývají nucenými pracemi a jinými formami vykořisťování (i když je nutné podotknout, že dle odhadů je obětí obchodování za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování na našem území více). Materiály na toto téma se téměř nevyskytují, a pokud již ano, tak se většina z nich nachází v elektronické podobě na internetu v podobě článků či jednotlivých zpráv, což zároveň znemožňuje dostatečnou informovanost odborníků i veřejnosti.

Ministerstvo vnitra ČR reagovalo na současnou situaci opatřeními, která mají za úkol pesimisticky viděnou situaci cizinců ohrožených obchodováním či již obchodovaných změnit za optimistickou. Tato opatření doplňují podpory již v této oblasti státem poskytované dříve. Neziskový sektor se také více zapojil do boje proti obchodování, i když i ten na tomto poli vyvíjel již dříve značné úsilí.

Je třeba zmínit, že obchodování s lidmi je zejména lidsko-právní problém, což předznamenává dvě roviny – lidskou a právní. Reflektuje však dostatečně náš stát i neziskový sektor obě roviny problematiky dostatečně?

Téma obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování jsem si vybrala z toho důvodu, že již téměř 7 let pracuji v Organizaci pro pomoc uprchlíkům, kde se kolem 3 let věnuji převážně otázkám zaměstnávání cizinců.

Cíl mé práce: „Zhodnotit opatření vytvářená a prováděná státními orgány a neziskovým sektorem v oblasti obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování s ohledem na příčiny vzniku?“ Práce bude zaměřena na cizince ze třetích zemí, vyjma zemí Evropské unie či zemí jako je USA, Japonsko apod., kteří přijeli do České republiky vydělat peníze. Tj. diplomová práce je zaměřena na země z méně rozvinutých či ekonomicky slabších zemí než je Česká republika, tzn. mimo občanů Evropské unie nebo občanů, kteří by neměli problém získat na našem území nějaký druh víza (např. USA, Japonsko)

V první, teoretické, části bude v úvodních kapitolách podán stručný vhled do problematiky obchodování s lidmi. Dále budou vysvětleny jednotlivé pojmy, které budu v diplomové práci zejména používat. Poté se již budu věnovat přímo jádru problematiky, tzn. obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování, přičemž pozornost bude zaměřena na podrobné rozebrání příčin vzniku tohoto jevu. Budu popisovat pouze příčiny, které napomáhají vzniku obchodování v České republice, a se kterými se nejčastěji setkávají pracovníci Organizace pro pomoc uprchlíkům. (Nebudu se tedy přímo zabývat zemí původu cizinců, pro něž je často typická chudoba, násilí apod.) Dále zaměřím pozornost v této práci na prevenci, která se v současné době realizuje, na pomoc poskytovanou cizincům za současných podmínek a na možné návrhy řešení do budoucna, které umožní buď předcházet vzniku vykořisťování, zmírnit jeho formy či snižovat počty jednotlivých případů. Prevenci, pomoc i návrhy na řešení rozdělím na ziskovou a neziskovou sféru. Práce se nebude snažit pojmout veškeré skutečnosti vztahující se k problematice, ale bude zaměřena pouze na pomoc poskytovanou cizincům ve vztahu k příčinám vzniku. Příčiny vzniku obchodování s lidmi, se pokusím vymezit jen ty, které bezprostředně souvisejí s cizinci, resp. jejich osobami jako je neznalost českého jazyka či neinformovanost. Součástí této první části práce budou již dílčí hodnocení včetně závěrečných hodnocení kapitol. V druhé, praktické, části diplomové práce bude uvedena případová studie na základě 10 kasuistik cizinců, kteří se stali či se mohli stát oběťmi obchodování s lidmi. Případová studie bude podtrhovat či vyvracet závěr, ke kterému dospějí v rámci svého rozboru problematiky na teoretické bázi. V závěru práce dojde ke srovnání výsledků první i druhé části práce, a k celkovému zhodnocení.

2 Teoretická část

2.1 Vymezení problematiky

Obchodování s lidmi je jedním z nejtěžších zásahů do oblasti základních lidských práv a svobod. Při obchodování je ohroženo zdraví či přímo i život oběti. Jedná se tedy o lidsko-právní problém. Zároveň se nejedná jen o zásah směrem k oběti, ale i o zásah do celé rodiny oběti, která je často využívána jako zdroj vydírání pachatelů. Mezinárodní obchod s lidmi je svou lukrativností přirovnáván k obchodu s drogami a se zbraněmi, což jsou dva nejvýnosnější organizované mezinárodní obchody vůbec. Trestné činy spojené s obchodováním s lidmi se dějí skrytě, a proto existují, na mezinárodní úrovni i u nás v České republice, pouze odhady počtu obětí.¹ Obchodování s lidmi je někdy nazýváno „novodobým otroctvím“, přičemž je potřebné si uvědomovat nedobrovolnost obětí v tomto fenoménu.²

2.1.1 Trocha historie obchodování s lidmi

Termínu obchodování s lidmi (anglicky trafficking) bylo poprvé užito v 16. století, kdy znamenal přemísťování tam a zpátky. Tento pojem nebyl chápán negativně. V 17. stol. se však již začal objevovat negativní nádech, který byl spojován s prodejem nekalého či nedůvěryhodného zboží. Nejdříve byl tento pojem spojován s prodejem drog a zbraní přes hranice států, a až v 19. století začal zahrnovat obchod s lidmi, kteří byli prodáváni do otroctví, a s nimiž bylo zacházeno jako se zbožím. Na konci 19. století bylo obchodování s otroky zakázáno. Ve 20. století tento pojem obsahoval nejčastěji přeshraniční obchod

¹ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (2008-2011).

² MV ČR. Obchod s lidmi - Pomoc obětem. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 7. 12. 2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>.

s bílými otroky zahrnujícími zejména obchodování žen a dětí za účelem prostituce. Až v nedávné době, tj. na konci 90. let 20. století začal být pojem „obchodování s lidmi“ chápán jako v současné době. Obchodováním s lidmi je tedy v současnosti míněn pohyb lidí přes hranice či uvnitř jedné země, s nimiž je nakládáno jako se zbožím, což má za následek pracovní nebo sexuální vykořisťování.³

2.1.2 *Formy obchodování s lidmi a počet obětí ve světě*

Existuje 5 základních forem obchodování s lidmi mezi něž řadíme následující:

- nucená práce, praktiky podobné otroctví, nucené služby, pracovní a jiné vykořisťování,
- sexuální vykořisťování/nucená prostituce,
- vykořisťování za účelem odnímání tělesných orgánů nebo tkání,
- nucené sňatky,
- nucené žebrání či nucení k páchání drobné trestné činnosti.⁴

Celkový počet obchodovaných lidí ve světě je odhadován (nejnižší odhad) na 2 450 000, přičemž z tohoto počtu připadá zhruba 32 % na nucené práce a jiné ekonomické vykořisťování.⁵

³ MV ČR. Výukový materiál - Obchodování s lidmi za účelem nucené práce - Způsoby monitorování nábory migrujících pracovníků. In *Další zahraniční dokumenty – Obchod s lidmi – Archiv - červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-19]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/vyuk-material-obchod3508.pdf>.

⁴ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (2008-2011).

⁵ MV ČR. Výukový materiál - Obchodování s lidmi za účelem nucené práce - Způsoby monitorování nábory migrujících pracovníků. In *Další zahraniční dokumenty – Obchod s lidmi – Archiv - červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-19]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/vyuk-material-obchod3508.pdf>.

2.1.3 *Proces obchodování s lidmi*

Průběh obchodování s lidmi je cyklem, kdy nejprve dojde k náboru, poté k přepravě a nakonec k obchodování za některým z výše uvedených účelů. Je nezbytné uvést, že všechny tyto prvky nemusí vykazovat znaky obchodování s lidmi, neboť k najmutí a k přepravě může dojít za zcela dobrých podmínek a k obchodování může začít docházet až v zemi, kam cizinec přicestuje. Mnoho obchodovaných osob se vydalo do příslušné země dobrovolně bez toho, aby naplňovaly skutkovou podstatu obchodování s lidmi. K tomu nejčastěji dochází až po příjezdu na místo, někdy již během cesty.⁶ V současné době je odhalování obchodování s lidmi těžší než tomu bylo dříve, jde především o skutečnost přímých tělesných zranění. V dnešní době využívají pachatelé zejména psychické donucovací prostředky, což je velice náročné na dokazování. S dokazováním dále souvisí i skutečnost, že se vyšetřovací orgány nemohou spolehnout pouze na výpověď svědka, resp. oběti, neboť ta často svůj stav nechápe jako obchodování a na policii se vůbec neobráť.⁷

2.1.4 *Vývoj obchodování v České republice*

V České republice se obchodování s lidmi objevilo po pádu železné opony, tj. po roce 1989 spolu s migračními trendy. Nejprve byla Česká republika zemí zdrojovou, tj. že naši čeští občané byli obchodováni do zahraničí. Toto se ale během několika málo let změnilo v souvislosti se vzrůstající „silou“ ekonomiky České republiky. V současné době můžeme říci, že Česká republika je nejen zemí zdrojovou, ale zejména atraktivní cílovou zemí nejčastěji pro osoby z bývalého

⁶ MV ČR. Výukový materiál - Obchodování s lidmi za účelem nucené práce - Způsoby monitorování náboru migrujících pracovníků. In *Další zahraniční dokumenty – Obchod s lidmi – Archiv - červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-19]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/vyuk-material-obchod3508.pdf>.

⁷ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (2008-2011).

Sovětského svazu, Bulharska, Rumunska a některých asijských států zejména Vietnamu a Číny.⁸

Česká republika se nejprve při řešení problematiky obchodování s lidmi zabývala pouze oblastí sexuálního vykořisťování. V roce 2004 nabyla účinnosti novela trestního zákona, která zavedla pojem nucené práce a jiné formy vykořisťování. V té době tedy začala být Českou republikou tato oblast více sledována, přesto však většina identifikovaných obětí pochází z řad sexuálního vykořisťování.⁹

2.1.5 Vymezení pojmu „obchodování s lidmi“

K vymezení pojmu se nejčastěji používá legislativní definice českého i mezinárodního práva. Z české legislativy obchodování s lidmi vymezuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který definuje pojem obchodování s lidmi v § 168. Dle tohoto ustanovení bude za obchodování s lidmi potrestán ten, kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla, b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla, c) k službě v ozbrojených silách, d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání. U osoby dospělé se vyžaduje navíc použití násilí nebo pohrůžky násilím, lest nebo zneužití omylu, tísně nebo závislosti.¹⁰ Tato definice obchodování s lidmi se poprvé objevila v roce 2004, kdy do té doby se obchodování s lidmi týkalo pouze obchodu za účelem sexuálního průmyslu

⁸ BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

⁹ BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

¹⁰ § 168 Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

a vykořisťování. Od roku 2004 byla do definice obchodování s lidmi přidána nucená práce, otroctví, nevolnictví a další formy vykořisťování.¹¹

V mezinárodní legislativě se používá všeobecná definice obchodování s lidmi prvně definována Organizací spojených národů v roce 2000, v Úmluvě o nadnárodním organizovaném zločinu, jehož součástí je Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (tzv. Palermský protokol). Česká republika ratifikovala tento protokol v roce 2002.¹² Dle Protokolu definice obchodování s lidmi zní: „*Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládnutí osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování.*“ Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.“¹³

Vymezená česká i mezinárodní definice však neobsahuje žádné znaky, dle kterých by bylo možno trestný čin rozpoznat. K rozpoznání se používá běžná praxe, která ukazuje na několik indicií. Jedná se např. o cizince, který pracuje či je někde držen proti své vůli, nemůže se z místa vzdálit a je všude doprovázen, dále nemá dokumenty, je mu odpírána zdravotní péče, je mu odpírána strava, spánek, cizinec je fyzicky trestán či psychicky vydírán v případě neuposlechnutí, obává se mluvit o své situaci v blízkosti svého zaměstnavatele či jeho člověka, vykazuje

¹¹ MV ČR. Výukový materiál - Obchodování s lidmi za účelem nucené práce - Způsoby monitorování nábory migrujících pracovníků. In *Další zahraniční dokumenty – Obchod s lidmi – Archiv - červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-19]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/vyuk-material-obchod3508.pdf>.

¹² MV ČR. Obchod s lidmi – Definice. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-11-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>>.

¹³ Konvence OSN a další dokumenty k organizovanému zločinu. In *Archiv MV ČR červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2009-12-01]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/konvence_osn.pdf>.

extrémně nízké výdělky oproti cenám na trhu, musí zaměstnavateli odvádět část mzdy. Všechny tyto skutečnosti mohou napovídat, zda se jedná o obchodování za účelem nucené práce či jiných forem vykořisťování.¹⁴

České právo sice neobsahuje zřejmé indicie k rozpoznání trestného činu obchodování s lidmi, nicméně obsahuje výčet jednání, které spadají pod pojem obchodování s lidmi. Jde o následující - kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá někoho pod pohrůzkou násilí, pohrůžky násilí nebo lsti anebo zneužití omylu, tísně nebo závislosti jiného. Přiměnění se chápe využití určitého vztahu mezi pachatelem a obětí, který oběť donucuje k nějakému jednání. Zjednáním se rozumí uzavření smlouvy nebo dohody mezi pachatelem a obětí. Najmutím rozumíme uzavření smlouvy nebo dohody, jejímž předmětem je zaměstnání nebo jiný obdobný poměr. Jak zjednání, tak najmutí směřují k tomu, že jsou uzavírány s cílem nucené práce či jiných forem vykořisťování. Zlákáním se chápe nějaká forma užitku pro oběť, kterou pachatel láká k nějaké činnosti. Dopravení je přemístění oběti z jednoho místa na druhé bez ohledu na státní hranice zemí, souvisí s ukrytím, při kterém dojde k úkrytu oběti, aby byla těžko k nalezení. Zadržováním se myslí omezování osobní svobody, tj. oběť se nemůže svobodně a vědomě pohybovat. Vydáním je chápáno předání oběti jinému pachateli ke sjednanému účelu. Přímé násilí, popř. pohrůžka násilí je pachateli hojně využívána, jedná se o přímé fyzické násilí na oběti, popř. zneužití tísně pachatelem (např. v případě, že je zde cizinec jejich vinou nelegálně...). Zneužitím omylu znamená například vyhrožování oběti zrušením pracovního povolení, či dokonce zrušením pobytu na území prostřednictvím známostí na cizinecké policii (vyhrožování propuštěním ze zaměstnání je pachateli často využíváno). Zneužití závislosti je typické pro pracovní agentury, které si za své služby nechávají platit vysoké sumy, na které cizinci nemají peníze, proto se

¹⁴ MV ČR. Obchod s lidmi - Pomoc obětem. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 7. 12. 2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>.

u nich zadluží ještě ve své zemi, a v České republice je pak tohoto dluhu hojně využíváno k vykořisťování.¹⁵

Často jsou opatření vytvářena proti příčinám čistě právního charakteru bez reflektování cizince. Obchod s lidmi má však i lidské hledisko. Výrazně narušuje lidská práva obětí. Lidé jsou nuceni k nějaké činnosti nátlakem, ponižováním, vyhrožováním, podvodem, lží apod. Činnost, kterou vykonávají nemohou sami z vlastní svobodné vůle opustit, stávají se komoditou v situaci, kterou nedokážou ovlivnit.¹⁶ Není brán zřetel na lidskou důstojnost, od které jsou lidská práva odvozována. Člověk je nositelem práv a povinností, které vyplývají právě ze skutečnosti, že je člověkem. Člověku je dán rozum i svoboda vůle, což je základem lidské důstojnosti.¹⁷ V rámci mučení a otroctví (součást problematiky obchodování s lidmi) je člověk podřízen ekonomickým, politickým či jiným účelům. Dochází tak k tomu, že není brán ohled na lidskou důstojnost, neboť se zde člověk stává prostředkem. Avšak každý člověk napříč kulturám je od narození svoboden a roven v důstojnosti i v právech, což je základem svobody, spravedlnosti i míru ve světě.¹⁸

V současné době se rozlišují tzv. tři generace lidských práv – individuální práva na svobodu, sociální, ekonomická a kulturní práva, práva solidarity a zodpovědnosti lidí za svět.¹⁹ Právo na svobodu v sobě obsahuje právo na život, které nemůže být, v rámci obchodování, porušováno (ale k jeho porušování

¹⁵ MAZEL, M. Stanovisko OBP k trestnému činu obchodování s lidmi podle § 232a trestního zákona ve vztahu k pojmům nucené práce a jiné formy vykořisťování. In *Archiv* [online]. Praha : MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <web.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/nucena-prace-stand.pdf>.

¹⁶ MV ČR. Obchod s lidmi - Pomoc obětem. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 7. 12. 2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>.

¹⁷ *Život z víry: Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*. Překlad: Jindřich Šrajfer, Marta Rynešová, Vladimír Feldmann. 2. vyd. České Budějovice : Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2005, str. 76-79.

¹⁸ Všeobecná deklarace lidských práv po padesáti letech / Prohlášení Ramseyova kolokvia. In HANUŠ, J. *Křesťanství a lidská práva*. Brno: CDK, 2002, str. 58-59.

¹⁹ *Život z víry: Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*. Překlad: Jindřich Šrajfer, Marta Rynešová, Vladimír Feldmann. 2. vyd. České Budějovice : Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2005, str. 76-79.

dochází). Z další generace práv problematiky obchodování dotýká např. právo na spravedlivou mzdu, právo pracovat v přiměřených pracovních podmínkách a zároveň vykonávání práce nesmí poškozovat tělesné zdraví ani lidskou morálku, právo na odpočinek apod.²⁰

2.1.6 Definování pojmu „nucená práce“

Pojem „nucená práce“ není přímo v české legislativě definován. Nicméně je zmíněn v Listině základních práv a svobod.²¹ V Čl. 9 Listiny je uvedeno: „*Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám*“.²² Vymezení pojmu „nucená práce“ obsahuje pouze mezinárodní dokument Úmluva č. 29 o nucené nebo povinné práci z roku 1930, kterou Česká republika ratifikovala a vyhlásila pod číslem 506/1990 Sb. Tato Úmluva patří mezi klíčové dokumenty Mezinárodní organizace práce.²³

Úmluva definuje výraz nucená práce takto: „*nucená nebo povinná práce označuje každou práci nebo službu, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůzkou jakéhokoli trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně*“²⁴. Na základě této definice se pod pojem nucená práce řadí vždy zaměstnavatel, který používá hrozby, fyzické a psychické násilí z toho důvodu, aby na svém pracovišti pracovníka udržel. V případě, že se zaměstnanec domnívá, že nemůže opustit své zaměstnání z důvodu, že by utrpěl nějakou újmu (fyzickou či psychickou), pak se jedná rovněž o nucenou práci. Zadržování cestovních či jiných osobních dokladů, jako způsob vyhrožování, je také považován za znak

²⁰ Kompendium sociální nauky církve / Papežská rada pro spravedlnost a mír. Překlad: Ctírad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, str. 198-201.

²¹ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

²² Listina základních práv a svobod.

²³ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

²⁴ Úmluva č. 29 o nucené nebo povinné práci. In *Texty ratifikovaných úmluv* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1171/029.pdf>>.

nucené práce.²⁵ Návod, jak interpretovat pojem „nucená práce“ nám nabízí Mezinárodní organizace práce, která Úmluvu vytvořila. Abychom mohli označit práci jako nucenou je zapotřebí splnit dvě podmínky. První podmínkou je pohrůžka násilí a druhou je nedobrovolnost. S první podmínkou souvisí šest identifikátorů, které se v souvislosti s nucenou prací nemusí vyskytovat najednou, mohou se různě kombinovat, záleží také na souvislostech např. na znalosti prostředí. Jedná se o fyzické či sexuální násilí či jeho hrozbu, omezení svobody pohybu, dlužní otroctví, zadržování odměny za práci či odmítnutí vyplacení odměny, zadržování cestovních či jiných identifikačních dokladů, vyhrožování udáním příslušným úřadům. Tato první podmínka se značně překrývá či v mnoha případech kombinuje s podmínkou druhou, i když i zde podává Mezinárodní organizace práce vodítka, kterými jsou podvod nebo falešné sliby ohledně druhu a podmínek práce, zadluženost, psychický nátlak, zbavení osobní svobody či uvěznění v místě výkonu práce, zadržování či nevyplácení odměn za práci, zadržování dokladů, prodej osoby do vlastnictví jiné osoby.²⁶

Kromě Úmluvy č. 29 z roku 1930 o nucené práci byla vytvořena Mezinárodní organizací práce taktéž Úmluva č. 105 z roku 1957 o odstranění nucené práce, kterou Česká republika taktéž ratifikovala roku 1957, přičemž vstoupila v platnost roku 1959, kterou byla doplněna některá doporučení týkající se pojmu „nucená práce“.²⁷

Kromě právního pojetí lze nazírat na nucenou práci ještě z jiného hlediska, a to hlediska právě lidského. Dle Jana Pavla II. má sama práce svou osobní mravní

²⁵ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (2008-2011).

²⁶ BURČÍKOVÁ, P. Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice. In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2006 [cit. 2010-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/4/49e174d7497e3c855dd453b6f6045e72.pdf>>.

²⁷ Úmluva Mezinárodní organizace práce o odstranění nucené práce. In *Zaměstnání* [online]. Praha: Český helsinský výbor, posl. aktualizace 2008 [cit. 2009-12-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004011902>>.

hodnotu. Tato mravní hodnota je přímo spjatá s člověkem, který tu práci vykonává. Sám člověk tedy propůjčuje práci jakousi specifickou důstojnost. Jedná se o specifické vyjádření osoby, které není nadřazen souhrn aktivit, zdrojů, prostředků a technologií, které mu slouží k výrobě. Práce vychází z člověka a zároveň k němu i směřuje, měla by být vždy orientována na subjekt, resp. člověka, který ji vykonává.²⁸ Hovoříme o tzv. subjektivní hodnotě práce, která je dána přímo člověkem. V případě, že začneme práci používat jen jako výnos a začneme v ní přehlížet samotného člověka, jako je tomu právě u nucených prací, či jiných forem vykořisťování pak lidskou práci považujeme za pouhé zboží, a člověk sám je také jen zbožím, které lze koupit, prodat, směnit. Ve světle práce se tak ztrácí lidská důstojnost.²⁹ Vlastní rozvoj člověka je zde ohrožen, neboť je člověk pojímán jako pouhý prostředek k dosažení cílů ekonomického charakteru. Práce je zde tedy důležitější než člověk, přičemž dochází k porušování lidské důstojnosti.³⁰

2.1.7 Definiování pojmu „jiné formy vykořisťování“

Pojem „jiné formy vykořisťování“ se vyskytuje v § 168 odst. 1 písm. e) trestního zákona v rámci trestného činu obchodování s lidmi.³¹ Je nezbytné tento pojem vymezit vůči nucené práci. Pojem „jiné formy vykořisťování“ v sobě zahrnuje smlouvu ať už písemnou či ústní v mezích občanského nebo obchodního zákona. Tento uzavřený vztah zdánlivě vzbuzuje dojem, že obě dvě strany mají rovné postavení, avšak se vytváří závislost osoby na vykořisťovateli, která vzniká až posléze např. nevyplacením mzdy, či jejím vyplacením jen zálohově, nebo jen velice nízkou mzdou oproti mzdě obvyklé ve společnosti, vyhrožováním udáním

²⁸ Kompendium sociální nauky církve / Papežská rada pro spravedlnost a mír. Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, str. 182-185.

²⁹ Život z víry: Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé. Překlad: Jindřich Šrajfer, Marta Rynešová, Vladimír Feldmann. 2. vyd. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2005, str. 291-295.

³⁰ Kompendium sociální nauky církve / Papežská rada pro spravedlnost a mír. Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, str. 93-95.

³¹ Srov. § 168 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon.

na policii, fyzickou silou atd. Vykořisťování lze tedy definovat jako zneužívání závislosti jiného k neoprávněnému obohacení sama sebe z jeho činnosti,³² přičemž ředitelé, vlastníci podniků i podnikatelé zneužívají člověka ke svému ekonomickému obohacení podniku a zlepšení jejich životní úrovně. Vědomě se zaměřují na ekonomické cíle svého snažení, čímž narušují svůj nejryzejší kapitál v podniku, totiž člověka jako osobu, která je tím hlavním jměním.³³

2.1.8 Rizikové skupiny

Za nejrizikovější skupinu obchodovaných osob můžeme považovat právě migranty,³⁴ zejména z méně rozvinutých či ekonomicky slabších zemí než je Česká republika, mimo občanů Evropské unie nebo občanů, kteří by neměli problém získat na našem území nějaký druh víza (např. USA, Japonsko).³⁵ Podle Matouška (2003) je za migranta považován člověk, který opustí svou zemi původu a přechází do jiné země, kde pobývá déle než 1 rok.³⁶ Migrant je tedy osoba, která odchází ze své země dobrovolně, na základě své vlastní vůle, do jiné země zejména z ekonomických, ale i jiných důvodů.³⁷ Do široké definice pojmu migrant se vešlo asi 150 milionů lidí na celém světě, tedy necelá 3 % populace planety v roce 2000. Počet migrantů se od roku 1975 zdvojnásobil.³⁸

³² MAZEL., M.. Stanovisko OBP k trestnému činu obchodování s lidmi podle § 232a trestního zákona ve vztahu k pojmům nucené práce a jiné formy vykořisťování. In *Archiv* [online]. Praha : MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <web.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/nucena-prace-stan.pdf>.

³³ Kompendium sociální nauky církve / Papežská rada pro spravedlnost a mír. Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, str. 218-223.

³⁴ Podle Matouška (2003) je za migranta považován člověk, který opustí svou zemi původu a přechází do jiné země, kde pobývá déle než rok.

³⁵ BURČÍKOVÁ, P. Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice. In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2006 [cit. 2010-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/4/49e174d7497e3c855dd453b6f6045e72.pdf>>.

³⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál, 2003. s. 110. ISBN 80-7178-549-0.

³⁷ Multikulturní centrum Praha [online]. Praha : Migrace online, Posl. úpravy 2003 [cit. 2006-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://migraceonline.cz/abc.shtm>>.

³⁸ Tamtéž.

Pro oblast nucené práce a jiných forem vykořisťování je Česká republika cílovou zemí nejčastěji pro cizince z Ukrajiny a Vietnamu. Kromě nich lze mezi obchodovanými cizinci najít i občany Moldávie, Běloruska, Kazachstánu, Mongolska, ale i Gruzie, Arménie a Čečenska. Tyto oběti nejčastěji pracují ve stavebnictví, zemědělství, v lesnictví a při výrobě malých součástek či v šicích dílnách.³⁹ Zastoupení těchto rizikových skupin, resp. občanů vyjmenovaných zemí částečně koreluje i se statistikami počtu cizinců s pracovním povolením na území ČR k 31. 12. 2008. Jedná se o občany Ukrajiny, Vietnamu, Mongolska, Moldavska, Ruska...⁴⁰

2.2 Nejčastější příčiny obchodu s lidmi v České republice

V Listině základních práv a svobod je problematika obchodování s lidmi považována za porušení lidské důstojnosti. Jde o to, že fenomén obchodování s lidmi je otázkou lidských práv, neboť vlivem obchodování dochází k jejich porušování. Porušování lidské důstojnosti je tedy jak důsledkem obchodování, tak také i jeho příčinou. Jedná se o lidsko-právní problém.⁴¹

2.2.1 Hlavní příčiny obchodování s lidmi obecně

Za hlavní faktor, který přispívá k masivnímu rozvoji fenoménu „obchodování s lidmi“ je považována globalizace. Vlivem rozšíření telekomunikačních sítí spolu mohou pachatelé takovýchto trestných činů snáze komunikovat mezi sebou a snadněji čin organizovat. Cestování v rámci jednotlivých států je velice snadné. Zároveň dochází k masivnímu rozevírání nůžek nejen mezi jednotlivými zeměmi, ale i v jejich rámci, co se bohatosti týče. Známými příčinami vzniku obchodování

³⁹ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

⁴⁰ Český statistický úřad. Zaměstnanost cizinců: 10 nejčastějších zemí – 31.12. 2008. In *Cizinci v ČR 2009* [online]. Praha: Český statistický úřad, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/9300559E24>>.

⁴¹ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

s lidmi jsou mimo jiné konkurenční tlaky, které vedou ke snižování nákladů najímáním subdodavatelů, tlaku na snižování mezd a najímáním na práci cizí firmy. Spotřebitelé volají po výrobcích nízké ceny s rychlou dodávkou, vidíme nedostatky ve vymáhání práva a nedostatečné regulaci, neinformovanost, vysoké výdělky obchodníků s lidmi, porušování lidských práv či nedostatek úcty k nim a také častou zkorumpovanost celníků, cizinecké policie či jiných státních úředníků.⁴² Kromě vyjmenovaných příčin se na vzniku tohoto fenoménu podílí nedostatečné právní vědomí, vidina lehkého života v hostitelské zemi, tolerance k porušování lidských práv, změněné hodnoty ve společnosti, různé formy diskriminace a poptávka po levné pracovní síle i samotná individualita člověka.⁴³

2.2.2 *Nejčastější příčiny obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování v ČR*

Předem bych chtěla uvést, že je velice problematické vydefinovat příčiny, které přispívají ke vzniku obchodování s lidmi v ČR, neboť např. mnoho obětí hodnotí svou situaci objektivně či se příčiny vzniku obchodování mění v čase,⁴⁴ proto budou vyjmenovány pouze ty, se kterými se ve své práci Organizace pro pomoc uprchlíkům nejčastěji setkává, a které jsou nejvíce příznačné pro Českou republiku. Jedná se o tyto příčiny: světová obchodní krize, nelegální pobyt cizinců na našem území či vázanost pracovního povolení na jeden druh práce v případě víza za účelem práce. Problematická je taktéž neznalost českého jazyka a chybějící právní informace o podmínkách v zaměstnávání, možnostech obrany

⁴² MV ČR. Výukový materiál - Obchodování s lidmi za účelem nucené práce - Způsoby monitorování náboru migrujících pracovníků. In *Další zahraniční dokumenty – Obchod s lidmi – Archiv - červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-19]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/vyuk-material-obchod3508.pdf>.

⁴³ BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

⁴⁴ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

proti vykořisťování či o institucích, které poskytují obchodovaným osobám pomoc. Dalším faktorem je snaha firem o co nejvyšší ziskovost, odlišné zvyky i tradice většinové společnosti a cizinců či hostilita českých obyvatel právě k minoritám.

2.2.3 Světová obchodní krize

Celosvětová obchodní krize je hlavní příčina, která rozhýbala stát k výraznějším opatřením proti vzniku obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování, proto jí uvádím na prvním místě.

Celosvětová ekonomická krize způsobila a nadále způsobuje propouštění zahraničních pracovníků ze zaměstnání. Objevují se zprávy o zoufalé situaci některých cizinců, kteří nemají kde spát, objevují se první sebevraždy, ale i snaha neziskových organizací i vládních struktur nastalou situaci řešit.⁴⁵ Propouštění zaměstnanců z řad cizinců přineslo mnoho problémů včetně nárůstu kriminality.⁴⁶ Za hlavní příčinu světové obchodní krize je dle Jana Mládky považována chamtivost, tj. snaha lidí, o co nejvyšší ziskovost, a neschopnost její regulace.⁴⁷

2.2.4 Ilegalita pobytu a ilegalita zaměstnání

Světová obchodní krize způsobuje, jak je výše uvedeno, propouštění cizinců ze zaměstnání či jejich nezaměstnanost. V mnoha případech to končí nelegálním pobytem, neboť v případě ukončení zaměstnání má cizinec, který se zde nachází na základě pracovního víza i ukončený pobyt. Cizinci s dlouhodobým pobytem mají 60 dnů na nalezení nového zaměstnání.⁴⁸

⁴⁵ ROZUMEK, M. Migrační příležitosti aneb několik poznámek k problému propouštění zahraničních pracovníků. In *Témata* [online]. Praha: Multikulturální centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 6.2. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2146755>>.

⁴⁶ TVRDÍK, T. *Na trhu práce loni ubylo 54 tisíc cizinců* [online]. Praha : EURO.CZ © EURONEWS, a. s., 2002 - 2010, posl. aktualizace 3. 2. 2010 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.euro.cz/detail.jsp?id=21515>>.

⁴⁷ MLÁDEK, J. *Selhání regulace a chamtivost: dvě hlavní příčiny světové finanční krize* [online]. Praha : Evropské fórum podnikání, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.efp.cz/index.php?id=pages&fce=program&>>>.

⁴⁸ § 35, § 46 odst. 9 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

Z praxe je známo, že mnoho cizinců, kteří mají vycestovat nevycestují z mnoha soukromých důvodů, a zůstávají zde nelegálně i přes různá nebezpečí ilegální zóny, která je však ve svém důsledku pro ně snesitelnější než to, co by museli po návratu podstoupit.

Ilegalita pobytu je považována za jednu z hlavních příčin vzniku obchodování s lidmi a vychází z toho, že tito lidé nemají prakticky žádnou možnost se proti praktikám obchodování bránit, neboť mají jen minimální možnost bránit svá práva. Ilegalita pobytu je nejen příčinou obchodování s lidmi, ale také i jejím možným důsledkem.⁴⁹ Tito lidé si své postavení uvědomují, ale mají k dispozici jen málo prostředků, které by jim pomohly účinně se bránit proti odpírání základních práv. Mnozí z nich se z těchto důvodů stali obchodovanými osobami.⁵⁰ Vymahatelnost základních práv, mezi něž je možné zařadit mimo jiné zákaz mučení, ponižujícího, nelidského či jinak vykořisťující zacházení, je v České republice možná formou soudní a ústavní ochrany.⁵¹ Cizinec však musí prokázat, že se jedná o osobu způsobilou k právním úkonům, kdy v případě illegality pobytu, to není možné.⁵²

Rovněž osoby, které jsou na území nelegálně, ale jsou drženy v otrockých podmínkách, nemají mnoho příležitostí pro soudní ochranu svých základních práv, neboť často mají zakázán jakýkoliv svobodný pohyb. Navíc by se musely prokazovat platnými doklady k pobytu, což by ihned ukázalo na jejich illegalitu a došlo by ze strany státu k potrestání uzavřením do detenčního zařízení, uložením správního vyhoštění na dobu několika let a deportací z ČR. Cizinec se tak stává rukojmím systému bez možnosti volby. K ochraně práv cizinec nedorazí, neboť ten

⁴⁹ La Strada Česká republika, o. p. s. *I v ČR se obchoduje s lidmi* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. aktualizace 26.11. 2008 [cit. 2009-12-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5921>>.

⁵⁰ BURDOVÁ HRADEČNÁ, P. Červené karty pro cizince bez pobytového oprávnění aneb regularizace zůstává velkým strašákem české migrační politiky. In *Komentáře* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2069732>>.

⁵¹ LINHART, J. *Základní lidská práva a svobody a jejich procesní ochrana*. Brno. 2008. diplomová práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra právní teorie. JUDr. Jaromír Harvánek, CSc.

⁵² Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

sám porušil povinnosti diktované státem, což má přednost před dodržováním jeho práv.

Mnoho cizinců nemůže nalézt legální zaměstnání z důvodu krize, proto často rádi přijmou zaměstnání tzv. na „černo“, hojně využívané mnoha zaměstnavateli. Ilegalita zaměstnání znamená práci bez platných povolení vyplývajících ze zákona o zaměstnanosti. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR přiznává, že až 37 % cizinců u nás pracuje nelegálně. Jedná se zejména o družstva, která mohou cizinci velice jednoduše zakládat. Prokázání práce cizinců v družstvech je v těchto případech velice nesnadné.⁵³ Družstva jsou právnické osoby, které jsou zakládány za účelem podnikání či zajišťování potřeb svých členů. Nové družstvo je možné založit během 2 až 3 týdnů za pomoci specializovaných firem.⁵⁴ Další oblastí, která se vyznačuje častým protiprávním jednáním v oblasti zaměstnání je živnostenské podnikání, které cizinec získá mnohem snadněji než pracovní povolení. Sektor, ve kterém se nelegálních zaměstnanců vyskytuje nejvíce, je stavebnictví.⁵⁵

2.2.5 *Vázanost pobytu na zaměstnání*

Jak už jsem částečně uvedla, u cizinců, kteří v České republice pobývají legálně na vízum za účelem zaměstnání či na dlouhodobý pobyt za účelem zaměstnání, je příčinou možného obchodování ztráta povolení k pobytu. Jde o případy ukončení zaměstnání u cizinců pobývajících v ČR na základě pracovního víza, neboť to je na území vázáno na povolení k zaměstnání vydávané úřadem práce. Tato situace umožňuje vykořisťování cizinců ze strany zaměstnavatelů a je tudíž jednou

⁵³ ŠKODOVÁ, L. *Nelegální zaměstnávání má stále zelenou* [online]. Měsíc.cz, posl. aktualizace 26.11. 2008 [cit. 2010-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/nelegalni-zamestnavani-ma-stale-zelenou/>>.

⁵⁴ CHAMR & PARTNERS s.r.o. *Družstvo* [online]. Praha: CHAMR & PARTNERS s.r.o., posl. aktualizace 2007 [cit. 2009-12-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.prodej-ready-made-spolecnosti.cz/zakladani-obchodnich-spolecnosti/druzstvo.htm>>.

⁵⁵ ŠKODOVÁ, L. *Nelegální zaměstnávání má stále zelenou* [online]. Měsíc.cz, posl. aktualizace 26.11. 2008 [cit. 2010-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/nelegalni-zamestnavani-ma-stale-zelenou/>>.

z možných příčin obchodování s lidmi.⁵⁶ Stát vytvořil možnost pro cizince, kteří zde pobývají na základě dlouhodobého pobytu za účelem zaměstnání v podobě dvouměsíční lhůty pro nalezení nového zaměstnání.⁵⁷

Toto opatření je již důstojné člověku. Opak je ale právě u cizince s vízem za účelem práce, kterému končí pobyt dnem ukončení zaměstnání. Existuje zde tedy jedna možnost volby-nalezení zaměstnání před uplynutím doby víza, což v dnešní době je velice složité a navíc mnoho cizinců tyto informace nemá. Pak už je možný pouze návrat do země původu nebo pobyt v ČR v ilegalitě. Svoboda a důstojnost jedince je v tomto případě narušena.

Jak sděluje II. Vatikánský koncil: „*Lidská osoba nesmí být používána jako prostředek v projektech ekonomického, sociálního a politického charakteru, z příkazu jakékoli autority, třeba ve jménu domnělého pokroku ostatních osob, ani pro současnost, ani pro budoucnost*“.⁵⁸

Snaha o ekonomickou osvětu či sociální ochranu státních peněz nebo pouhé politické gesto nemůže být dostatečným ospravedlněním snižováním důstojnosti lidské osoby.

2.2.6 *Neznalost českého jazyka a neznalost českých právních předpisů*

S potenciální možností nelegálního pobytu souvisí další příčina - neznalost českého jazyka. Ta způsobuje u cizinců závislost na jejich zprostředkovatelích práce, či známých nebo jiných osobách, kterým důvěřují. Cizinci si nejsou schopni a ze začátku ani ochotni informace ověřit, neboť těmto lidem bezmezně důvěřují. Mohou tak dostávat špatné informace o druzích pobytu, o možnostech v pracovně právních vztazích, o legalitě jejich pobytu apod. Stávají se tak

⁵⁶ BURČÍKOVÁ, P. Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice. In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2006 [cit. 2010-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/4/49e174d7497e3c855dd453b6f6045e72.pdf>>.

⁵⁷ § 46 odst. 9 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

⁵⁸ *Kompendium sociální nauky církve / Papežská rada pro spravedlnost a mír. Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, str. 93-97.*

v podstatě potenciálně vykořisťovatelnými osobami. Nedostatek informací je chápán jako jeden z velice významných rizikových faktorů způsobujících vznik oběti obchodování s lidmi. Je stanoveno, že poskytování informací o legalitě pobytu, pracovněprávních vztazích, právech a povinnostech zaměstnavatelů i zaměstnanců atd. je nutné v jazyce, kterému cizinec rozumí, a to bezplatně například formou letáčků či sociálních služeb. Tyto informace mají být přístupné cizincům bez ohledu na jejich pobytové postavení.⁵⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR uvádí, že neznalost českého jazyka způsobuje nedostatek informací o právech v pracovněprávních vztazích a jejich nedostatečné vymáhání.⁶⁰ Nedostatečná znalost českého jazyka způsobuje kromě závislosti na zprostředkovatelích taktéž neznalost právních předpisů či možností požádat o pomoc státní orgány či neziskové organizace.⁶¹

2.2.7 *Praktiky v zaměstnávání cizinců – Klientský systém*

Nejen v současné době hospodářské krize, ale i v dobách před ní, mezi zaměstnavateli panoval a stále panuje tzv. klientský systém.

Klientský systém má v současné době negativní nádech a je přiřazován zejména cizincům. Jeho pojetí nebylo však v minulosti míněno pouze negativně. Jednalo se o sociální instituci mezi patronem a jeho závislým klientem. Patron klientu poskytoval ochranu, a ten mu na oplátku loajalitou zvyšoval jeho vliv.⁶²

⁵⁹ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

⁶⁰ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

⁶¹ BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

⁶² ECKHARDTOVÁ, D. Klientelismus – přirozenost nebo nemorálnost?. In *Teorie pro všechny* [online]. Praha: SOCIOweb.cz - Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-29]. Dostupné na WWW: <www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=133&lst=103>.

Klientský systém má název od slova „klient“. Samotné slovo „klient“ je však již v podstatě negativního rázu. Jedná se nejen o zprostředkování zaměstnání, pomoc s komunikací se zaměstnavatelem, provázení cizince až do jeho odjezdu včetně např. vyhledávání ubytování, kde by se hodilo spíše označení zprostředkovatel, ale také o spojení s mafií, která právě tohoto systému využívá k vykořisťování pracovníků.⁶³

Ke zprostředkování zaměstnání prostřednictvím klientského systému se nejčastěji uchylují cizinci z bývalého Sovětského Svazu a Vietnamci, přičemž cizinci z Ukrajiny využívají tento systém nejvíce.⁶⁴ Původ klientského systému sahá do prostředí Zakarpatské Ukrajiny. Z hlediska vývoje klientského systému v České republice lze sledovat 3 etapy. První etapa je nazývána obdobím živelným (počátek 90. let 20. stol. až do roku 1996), která byla charakterizována liberálním postojem státních orgánů k přílivu pracovníků z ciziny. Toto bezvládí vyvolalo potřebu řízení pracovní migrace. V této době se začínají vytvářet první neformální organizované vztahy. Druhá etapa zvaná transformační období (1996 – 2000) byla charakterizována zhoršujícím se stavem českého hospodářství, což mělo za následek snahu zaměstnavatelů omezit náklady na výrobu. Zároveň byly státními orgány používány restriktivní opatření vůči pracovní migraci. Tyto skutečnosti spolu s masivním okrádáním pracovníků navracejících se do země původu měly za následek konsolidaci klientského systému. Do této etapy je rovněž zasazen přístup organizovaného zločinu na trh s levnou pracovní silou, kdy se jednalo o různé formy organizování pracovní migrace (zprostředkovatelný práce, družstva apod.). Vzhledem ke zhoršující se ekonomické situaci začali zaměstnavatelé používat levnou pracovní sílu prostřednictvím prostředníků, aby tak ušetřili na nákladech. Zároveň bylo zjištěno, že se v souvislosti s restriktivními

⁶³ NEKORJAK, M. Klientský systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky. In *Pracovní migrace* [online]. Praha: Multikulturální centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-27]. Dostupné na WWW: <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2197596>>.

⁶⁴ Intermundia, o.p.s. Výzkum obchodu s lidmi především za účelem nucené práce. In *Komerční sexuální zneužívání dětí, obchod s lidmi – Archiv červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-06]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/odbor/obp/intermundia.pdf>>.

opatřeními nesnížil počet nelegálně zaměstnaných cizinců, pouze byl snížen počet legálně zaměstnaných cizinců. Posledním obdobím, které bylo popsáno, nazvané obdobím stabilizace (současnost), byl klientský systém dominující při zaměstnávání cizinců. Je dovršen vývoj klientského systému.⁶⁵

Klientský systém chápe člověka jako zboží, jako ekonomický profit. Ztráta lidské důstojnosti je v něm patrná. Cizinec musí být svému zprostředkovateli za pomoc s prací zavázán, čímž vzniká nerovné postavení. Toto nerovné postavení pak způsobuje i nerovnost ve vymáhání svých práv. Cizinec se stává rukojmím zprostředkovatele. Odporuje ideálu rovnosti všech lidí (klient má nižší postavení než patron), což odporuje zásadám, na kterých jsou vybudována lidská práva.

Aktéry klientského systému jsou klient, zaměstnavatelé a cizinec, který chce zprostředkovat zaměstnání. Klientem rozumíme osobu (muže či ženu) z České republiky či z jiné cizí země, která je organizačně velice zdatná, je schopna řídit kolektiv, což se umocňuje znalostí českých pravidel a právních předpisů, na jejichž základě je schopna administrativně vyřizovat pobyt a zajišťovat zaměstnání. Tento aspekt je navíc umocňován placením tzv. „daně“ ze mzdy pracovníka klientovi, která činí okolo 30 až 50 %.⁶⁶ Klient kromě pobytu a zaměstnání poskytuje i další služby, jako je zajištění ubytování, doprava do země původu či ochrana před mafiánskými gangy.⁶⁷ Zaměstnavatelé klientský systém umožňují a navíc podporují. Na práci najímají firmy klientů, nikoliv jednotlivé pracovníky, čímž se zbavují zodpovědnosti za jednotlivce, nemusejí tak dodržovat zákoník práce, mají zaměstnance, kteří jsou ochotni pracovat i 12 hodin

⁶⁵ ČERNÍK, J. Co znamená organizovaný zločin v prostředí pracovní migrace v České republice. In *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky* [online]. Praha: Mezinárodní organizace pro migraci, posl. aktualizace 07/2005 [cit. 2009-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.iom.cz/rubrik.php?headline=8&publikace=4>>.

⁶⁶ ČERNÍK, J. Co znamená organizovaný zločin v prostředí pracovní migrace v České republice. In *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky* [online]. Praha: Mezinárodní organizace pro migraci, posl. aktualizace 07/2005 [cit. 2009-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.iom.cz/rubrik.php?headline=8&publikace=4>>.

⁶⁷ ČERNÍK, J. Klientský systém jako quasi-feudalismus v Česku. In *Články* [online]. Praha: Multikulturální centrum Praha : Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955294>>.

denně za nízkou mzdu, neplatí za ně zálohy na zdravotní ani sociální pojištění a nemusí vyřizovat administrativu spojenou s vyřizováním povolení pro zaměstnávání cizinců. Firmy klientů by měly dodržovat pravidla vyplývající ze Zákonníku práce, avšak jsou u nich zřejmá vlastní neformální pravidla.⁶⁸ Práce takovýchto lidí je levná a také flexibilní, neboť tito zaměstnanci nemají téměř žádnou zákonnou ochranu.⁶⁹

Zaměstnavatelé ztratili kontakt s člověkem, kterého chápou jako pouhý nástroj k dosažení rozkvětu podniku, popř. vlastního blahobytu. Navíc na tom nevidějí nic špatného. Mravní vědomí je v tomto případě narušeno.

Mnoho firem klientů se v České republice etablovalo jako agentury práce, resp. řádně registrované společnosti pro zprostředkovávání práce, které zajišťovaly cizincům povolení k zaměstnání. Cizinci také získávali povolení k zaměstnání registrací někdy i v mnohatisícových družstvech.⁷⁰

Je nutné říci, že zisky klientů jsou vysoké, je proto také jejich snahou o ně nepřijít. Stává se, že v případě nespokojenosti zaměstnance se službami klienta, se tito snaží zamezit jejich odchodu například zadržováním výplaty, neplacením zdravotního a sociálního pojištění, výhrůžkami a někdy i fyzickým násilím.⁷¹ V případě, že klient nebrání zaměstnanci v odchodu, mohou se vyskytovat další těžkosti. Tyto jsou často spojené se skutečností, že klienti nedali cizincům úplné či pravdivé informace. Oni pak nevědí, že když pobývají na území na základě pracovního víza, tak jim při odchodu ze zaměstnání okamžitě končí účel pobytu

⁶⁸ ČERNÍK, J. Co znamená organizovaný zločin v prostředí pracovní migrace v České republice. In *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky* [online]. Praha: Mezinárodní organizace pro migraci, posl. aktualizace 07/2005 [cit. 2009-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.iom.cz/rubrik.php?headline=8&publikace=4>>.

⁶⁹ ČERVINKA, O. Novodobí otrokáři vydělávají na bídě. In *Migrace* [online]. Praha: Infoservis společnosti Člověk v tísni při České televizi, o.p.s., posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-21]. Dostupné na WWW: <www.infoservis.net/art.php?id=1069233772>.

⁷⁰ ČERNÍK, J. Klientský systém jako quasi-feudalismus v Česku. In *Články* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955294>>.

⁷¹ ČERVINKA, O. Novodobí otrokáři vydělávají na bídě. In *Migrace* [online]. Praha: Infoservis společnosti Člověk v tísni při České televizi, o.p.s., posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-21]. Dostupné na WWW: <www.infoservis.net/art.php?id=1069233772>.

na našem území. Když se ihned nedostaví na cizineckou policii, dostávají se do nelegality, a následně další odkázanosti na klienta. Je totiž běžné, že klienti „neposlušné“ zaměstnance dokonce nahlašují na cizineckou policii.⁷² Je nezbytné poznamenat, že v případě snahy cizinců o vyhledání zaměstnání v České republice existuje jen málo alternativ ke zprostředkovatelským agenturám, a proto je také cizinci hojně využívají.⁷³

2.2.8 *Politická nevole*

Vymezení pojmu nucená práce i jasné vymezení jejího zákazu jsou důležitými předpoklady pro potlačení obchodu s cizinci. Je potřeba nastavit definiční znaky pojmu nucená práce tak, aby tato páchaná skutečnost byla trestným činem.⁷⁴ Mezi další předpisy, které by měly být pozměněny patří pracovní právní předpisy, kam by měl být včleněn koncept nucené práce tak, aby poskytoval dostatečně zřejmé mantinely pro kontrolní skupiny, které provádějí kontroly zaměstnavatelů a jiných institucí.⁷⁵

Možnou příčinou nedostatečně nastavených právních podmínek je fakt, že státní orgány častěji postihují samotné oběti obchodování s lidmi, neboť ti často porušují cizinecké předpisy na našem území.⁷⁶

Politická nevole může být spjatá v mnoha případech s pozapomenutím toho, že každému člověku je dán rozum a svobodná vůle, a proto je každému dána stejná

⁷² GÜNTER, V. Pracovní migranti v kruhu klientského systému. In *Veřejná správa číslo 14/2006 – Archiv – červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-04]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2006/14/konz.html>>.

⁷³ GAC spol. s r. o. Analýzy přístupu žen imigrantek a mužů imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice. In *Zakázky 2005-2009* [online]. Praha: GAC spol. s r. o., posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-07]. Dostupné na WWW: <http://www.gac.cz/html/index.php?action=show_content&content_id=41&lang=cs>.

⁷⁴ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

⁷⁵ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

⁷⁶ Tamtéž.

společenská důstojnost. Uznáním lidských práv se Česká republika zavázala ochraňovat všechny bez rozdílu. Mravní étos, jež úzce souvisí s pozitivním ustanovením práva, může být v politice znovu objeven či připomenut tak, aby k rovnosti lidských práv opravdu docházelo bez rozdílu.⁷⁷

2.2.9 *Negativní přijímání imigrantů lidmi*

V dnešní době, zmítané hospodářskou krizí, je nutné se ptát občanů České republiky na jejich postoj k zaměstnávání cizinců. Pro mnoho z nich je tento vztah ambivalentní či spíše negativní. Vyskytují se názory v podobě zabírání pracovních míst, což může být v současné ekonomické krizi silnou pohnutkou pro ještě větší zvýšení negativních nálad proti cizincům.⁷⁸ Dle Barši je Česká společnost cizincům stále uzavřená. Projevuje se to i v neochotě zaměstnavatelů zaměstnávat cizince za rovných podmínek jako české občany. Cizinci raději využívají tzv. „agenturní zaměstnávání“, které je pro podnikatele levnější.⁷⁹ V době hospodářské krize, kdy se mnoha obyvatelům země daří hůře než v dobách dřívějších, klesá i počet osob, kteří se cítí být odpovědni za blaho druhých včetně marginálních osob. Solidarita s chudšími či jinak odlišnými lidmi klesá. Avšak tím upadá i celá společnost. Ztráta smyslu pro úctu a službu bližnímu může vést až k vykořisťování či diskriminaci, což se u mnoha zaměstnavatelů, právě dáváním předností agenturám či nelegálnímu zaměstnávání, děje. Obsahem solidarity je právě úsilí o obecné blaho, jehož jedním z úkolů je chránit společnost proti antisociálním impulsům, které se objevují v oněch proticizineckých náladách.⁸⁰

⁷⁷ PESCHKE, K.H. *Křesťanská etika*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r.o., 2004. str. 218-221.

⁷⁸ ČÍŽEK, T. Postoje k cizincům na trhu práce očima sociologického výzkumu. In *Témata* [online]. Praha: SOCIOweb.cz - Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., posl. aktualizace 30.12. 2009 [cit. 2010-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=329&lst=113>>.

⁷⁹ DOLEŽELOVÁ, A. Záznam z diskuze „Vztah české společnosti k cizincům po 20 letech demokracie“. In *Integrace* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 30.12. 2009 [cit. 2010-01-11]. Dostupné na WWW: <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2211154>>.

⁸⁰ PESCHKE, K.H. *Křesťanská etika*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r.o., 2004. str. 458-461.

2.2.10 *Odlišné mravní vědomí*

Mravní vědomí ovlivňuje mimo jiné také kultura a společnost, ve které člověk žije, popř. v něm žili jeho rodiče. Na základě kultury i společnosti se v člověku liší struktury a preference mravních hodnot. To, co je pro jednu kulturu dobrem, může být pro druhou zlem a naopak.⁸¹ Na základě některých komparativních studií se zjistilo, že mravní kategorie, především dobro a zlo, jsou v různých kulturách různě chápány. Je tedy nezbytné říci, že každá kulturní skupina má svou specifickou morálku, která život člověka ovlivňuje.⁸²

Na základě praxe vím, že někteří cizinci, zejména z bývalého Sovětského Svazu považují např. klientský systém za pozitivní, což může souviset již s historickým vývojem klientského systému např. v Zakarpatské Rusi.

2.2.11 *Závěr*

Kapitola se zabývala příčinami obchodu s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování. Na problematiku je možné nahlížet z hlediska právního a spatřovat příčiny zejména v nedostatečném právním systému či v hospodářské krizi. Nebo je možné nahlédnout na problém hlouběji-lidštěji. Když se podíváme na příčiny vzniku obchodování s cizinci v ČR, pak vidíme zřetelně se opakující pojem lidská důstojnost a společenství. Na jedné straně můžeme vidět opomíjení lidské důstojnosti u obětí, používání osob jako pouhých prostředků k dosažení určitých cílů ať už ekonomických, sociálních či politických. Na druhé straně je patrná sobeckost některých českých státních občanů, resp. lhostejnost a honba za penězi a majetkem bez ohledu na pomoc a podporu druhým. Za hlavní příčinu obchodování s lidmi můžeme tedy považovat postupnou ztrátu lidskosti, tj. postupnou ztrátu ohledu k jedinečné lidské bytosti, kterou nejsou jen oběti, ale i občané České republiky.

⁸¹ CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Vydavatelství Votobia, 2004. str. 328-333.

⁸² PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, s.r.o., 2004. str. 90-94.

2.3 Pomoc a podpora obětem obchodování s lidmi

2.3.1 Činnost státních orgánů

Státní orgány mají za cíl poskytovat obětem obchodování s lidmi prevenci, podporu, pomoc i řešení do budoucnosti, a zabezpečit dodržování základních lidských práv a svobod. K tomu jim slouží zejména snaha o přesvědčování oběti obchodování k podávání svědeckých výpovědí tak, aby docházelo k co nejeфекtivnějšímu odhalování, stíhání a usvědčování jednotlivých pachatelů.⁸³ Významnou součástí pomoci je předcházení vzniku tohoto jevu. Prevenci se tak věnují, čím dál tím více. I v Národní strategii boje proti obchodování s lidmi na léta 2008 až 2011 se preventivní činnosti věnuje velká a podstatná část. Státní orgány taktéž vynakládají mnohem více finančních prostředků do této oblasti než tomu bylo v minulých letech.⁸⁴

Ministerstvo vnitra České republiky je hlavním koordinátorem pro potírání obchodování s lidmi. Ministerstvo vnitra, odbor bezpečnostní politiky, je pověřen funkcí národního reportéra, která spočívá v koordinování aktivit boje proti obchodování s lidmi, v předkládání zpráv o vývoji této problematiky a v navrhování nových strategií v boji proti obchodování.⁸⁵

V rámci pomoci i prevence jsou či byla státními orgány v současnosti vykonávána či vykonána tato nejdůležitější opatření:

➤ **Změna zákonných opatření (zelené karty)**

Novela Zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zavedla pojem tzv. zelených karet jako preventivního opatření proti

⁸³ MV ČR. Obchod s lidmi - Pomoc obětem. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 7. 12. 2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>.

⁸⁴ BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

⁸⁵ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

klientskému systému. Zelené karty jsou určeny pro cizince, kteří si hledají zaměstnání na území České republiky, a chtějí si zjednodušit způsob vyřizování pobytu. Vedle klasického povolení k zaměstnání, ke kterému si cizinec musí vyřídit ještě povolení k pobytu za účelem zaměstnání, představují zelené karty spojení povolení k zaměstnání i povolení k pobytu. Zároveň také není zapotřebí vyjádření zaměstnavatele k tomu, že cizince zaměstná, což je u klasického povolení k zaměstnání povinností.⁸⁶ Snahou opatření je odstranění administrativních těžkostí, které brání flexibilnímu přístupu cizinců na trh práce v profesích, které nejsou obsazeny českými občany či občany z Evropské unie do 30 dnů.⁸⁷ Zelené karty jsou určeny zejména pro cizince, kteří mají kvalifikaci (i když i pro nekvalifikované, existuje typ zelené karty), a zejména pro ty, po kterých je v České republice poptávka od zaměstnavatelů. Ministerstvo vnitra ČR vyhláškou stanovuje země, jejichž občané mohou o zelenou kartu žádat.⁸⁸ V současné době je v platnosti vyhláška č. 461/2008 Sb.⁸⁹

Snahou zelených karet je reagovat zejména na potlačení klientského systému, ilegality pobytu a ilegality zaměstnání. Jedná se o typický právní boj proti několika příčinám obchodování s lidmi. Chybí zde však pochopení klientského systému, který je jednak v některých zemích silně zakořeněn, a jednak nabízí i jiné služby pro cizince, v mnoha případech důležitější, jako ochrana osobnosti či majetku. Navíc klasická víza i pobytu za účelem zaměstnání nezmizely a jsou dále hojně využívány zprostředkovateli práce. Zelené karty, byť pozitivně myšleny

⁸⁶ Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí. Zelená karta - informace pro zaměstnavatele. In *Zelené karty* [online]. Praha: Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-01-13]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/zam#povzk>.

⁸⁷ MPSV ČR. Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o zaměstnanosti. In *Zaměstnanost* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. aktualizace 22.9. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5706>>.

⁸⁸ Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí. Zelené karty pro cizince v České republice. In *Zelené karty* [online]. Praha: Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-01-14]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/ciz>.

⁸⁹ podle vyhlášky MV ČR č. 461/2008 Sb., se jedná o tyto země: Australské společenství, Černá Hora, Chorvatská republika, Japonsko, Kanada, Korejská republika, Nový Zéland, Republika Bosna a Hercegovina, Republika Makedonie, Spojené státy americké, Srbsko, Ukrajina.

opět chrání české státní občany nikoliv osobnost cizince jako takového. Ten může pracovat pouze v pozicích, o kterých není mezi Čechy zájem, tudíž on sám si vybrat nemůže.

➤ Nabídka odchodného a letenky pro cizince

9. 2. 2009 vláda schválila svým Usnesením č. 171 Projekt dobrovolných návratů jako první pomoc organizovanou pro cizince, kteří v České republice přijdou o práci. Bylo schváleno podpořit 2 000 cizinců koupí letenky a motivačním příspěvkem 500 eur pro dospělého a 250 eur pro dítě včetně zajištění nouzového ubytování do odletu z ČR. Tento projekt byl uzpůsoben pouze pro cizince, kteří na našem území pobývali legálně za účelem práce, podnikání, příp. jako účast v právnické osobě a přišli o práci. Nabídky mohli využít i jejich rodinní příslušníci. Projekt se snažil pomoci cizincům, kteří na našem území přišli o práci vinou celosvětové hospodářské krize, a nemají dostatek finančních prostředků k návratu do své země.⁹⁰ Usnesením č. 588 vláda schválila dne 4. 5. 2009 pokračování projektu Dobrovolné návraty. Podmínky byly obdobné jako v první fázi, avšak ubytování bylo zajišťováno až noc před odletem a finanční motivace byla snížena na 300 eur pro dospělého cizince a 150 eur pro dítě. Realizace této fáze byla ukončena dne 15. 12. 2009. Dne 4. 5. 2009 vláda ČR přijala Usnesení č. 587 o projektu Dobrovolných návratu nelegálně pobývajících cizinců. Tento projekt nabídl úhradu nákladů spojených s vycestováním leteckou dopravou, nouzové ubytování den před odjezdem a přesně stanovenou dobu správního vyhoštění za nelegální pobyt bez uzavření v detenčním zařízení. Projekt byl v platnosti od 15. 9. 2009 do 15. 12. 2009.⁹¹

Pro pochopení vymezení podmínky a výhody projektu z praxe: podmínky pro cizince s nelegálním pobytem byly tyto: a) cizinec nesměl mít platné správní vyhoštění, b) musel mít platný cestovní doklad, c) musel být ochoten zaplatit

⁹⁰ MV ČR. Informace o projektu dobrovolných návratů. In *Zpravodajství* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-projektu-dobrovolnych-navratu.aspx>>.

⁹¹ MV ČR. Projekt dobrovolných návratů. In *Azyl, migrace a integrace* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 3.8. 2009 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>>.

správní poplatek 1.000 Kč, d) nesměl zde v minulosti spáchat trestný čin. Výhody pro cizince byly takovéto: Ti, co měli peníze na letenku, dostávali poloviční správní vyhoštění oproti těm, co si nechali zaplatit letenku státem. Správní vyhoštění se řídilo tabulkou (dobu neurčovala cizinecká policie, ale doba nelegálního pobytu na území)-například: nelegální pobyt do 1 roku na území a vlastní letenka znamenalo správní vyhoštění na 1 měsíc, bez letenky 2 měsíce atd.

Za celou dobu realizace projektu takto opustilo ČR 2 089 legálně pobývajících cizinců a 169 cizinců s nelegálním pobytem na našem území.⁹² Ze statistických údajů vyplývá, že v roce 2009 v ČR pracovalo o 54 000 legálně zaměstnaných cizinců méně než tomu bylo v roce 2008.⁹³

Je tedy otázkou (na kterou v tuto chvíli nelze najít odpověď), zda by projekt návratů neměl pokračovat i nadále, neboť není zřejmé, zda takovéto množství lidí ČR opustilo nebo se sklouzlo právě do šedé zóny.

Tato nabídka je také reakcí na světovou obchodní krizi a reaguje na zákonné opatření ohledně vázanosti pobytu na zaměstnání a na ilegalitu pobytu. Česká republika nabídla legálně pobývajícím cizincům, kteří přišli o práci možnost návratu včetně finančních prostředků. Je možné pokládat toto opatření za lidsky důstojné? Cizinci mají možnost svobodné volby podle názorů Ministerstva vnitra ČR. Ne ale všichni. Někteří se např. do svých domovů vrátit nemohou, hrozilo by jim tam nelidské či ponižující zacházení, nebo prodali vše a zadlužili se tak, že jim ani státní příspěvek dluhy nepokryje. Stát ale nenese odpovědnost za nedostatek finančních prostředků u některých cizinců. Musí však dbát na dodržování lidské důstojnosti ve svých opatřeních. A toto opatření, i když spíše pozitivní, nebere v úvahu individuální situace cizinců, individuálně je neposuzuje,

⁹² MV ČR. Projekt dobrovolných návratů úspěšně ukončen. In *Zpravodajství* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-01-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/projekt-dobrovolnych-navratu-uspesne-ukoncen.aspx>>.

⁹³ TVRDÍK, T. *Na trhu práce loni ubylo 54 tisíc cizinců* [online]. Praha: EURO.CZ © EURONEWS, a. s., 2002 - 2010, posl. aktualizace 3. 2. 2010 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.euro.cz/detail.jsp?id=21515>>.

což může vést u některých cizinců ke ztrátě možnosti volby, a k narušování jejich lidské důstojnosti.

➤ Omezení vstupu dalším cizincům do České republiky

Vláda v únoru 2009 schválila dočasné omezení vydávání dlouhodobých víz pro cizince.⁹⁴ Dále dne 5. 3. 2009 omezila nabídku zaměstnání pro cizince žijící ve své zemi původu, kteří hledají či budou hledat zaměstnání na našem území - vymezila druhy prací, které budou moci agentury zprostředkovávat formou dočasného přidělení k výkonu práce.⁹⁵ V září 2009 Ministerstvo vnitra ČR však opět uvolnilo vydávání dlouhodobých víz pro vybrané země. Další situace se bude odvíjet dle ekonomické situace.⁹⁶

Omezení vstupu je další reakcí na světovou hospodářskou krizi, která zasáhla i Českou republiku. Reaguje dále na nelegální zaměstnávání a klientský systém. Dočasné omezení vstupu se opravdu může zdát jako velice dobré opatření, které zamezuje výskytu dalších obětí obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování. Zároveň také ochraňuje české obyvatelstvo na pracovním trhu. Je však nezbytné připomenout, že toto opatření může, resp. by mohlo vést některé cizince k nelegálnímu překročení hranic za pomoci právě zprostředkovatelů práce. Tito cizinci jsou svým postavením přímo předurčeni k obchodování. Státní orgány tak svým „ochranným“ opatřením mohou, resp. by mohly ještě více otevřít rozevírající se nůžky mezi Českou republikou a cizincem. Cizinec, který se v zemi původu dostal do svízelné ekonomické situace z mnoha příčin může být tímto opatřením hnán přímo do rukou organizovaného zločinu ať už jako oběť či jako pachatel.

⁹⁴ IDNES.CZ. Česko přestalo cizincům z Východu vydávat pracovní víza. In *Idnes* [online]. Praha: Ekonomika, posl. aktualizace 1.4.2009 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/cesko-prestalo-cizincum-z-vychodu-vydavat-pracovni-viza-pel-ekonomika.asp?c=A090401_112043_ekonomika_fih>.

⁹⁵ Nařízení vlády č. 64/2009 Sb., o stanovení druhu prací, které agentura práce nemůže formou dočasného přidělení k výkonu práce u uživatele zprostředkovávat

⁹⁶ SYNÁČOVÁ, J. Konec vízové stopky? Vnitro opět zve cizince. In *Týden* [online]. Praha : Týden.cz, posl. aktualizace [cit. 2010-02-05]. 10/2009 Dostupné na WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cizinci-v-cesku/konec-vizove-stopky-vnitro-opet-zve-cizince_137402.html>.

➤ Další významné aktivity boje s obchodováním s lidmi

Další aktivity, které jsou státními orgány vykonávány na poli obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování, zde byly ještě před vznikem světové obchodní krize. Jedná se zejména o tato opatření:

Ministerstvo vnitra České republiky

Ministerstvo vnitra ČR koordinuje aktivity týkající se organizování tzv. kulatých stolů k realizaci Národní strategie, kde se setkávají zástupci státní i nestátní sféry zabývající se touto problematikou. Dochází k vyhodnocování splnění úkolů v rámci Národní strategie boje proti obchodování s lidmi, která je koncipována na příslušná léta (v současnosti 2008-2011). V Národní strategii obdrží každá přítomná instituce úkoly, které musí do dané doby splnit. U kulatých stolů dochází k vyjasňování těžkostí při plnění úkolů, k informování o již splněných úkolech a ke koordinaci dalších aktivit tak, aby nedocházelo k dublování činností. Po ukončení kulatých stolů k Národní strategii se schází tzv. interdisciplinární skupina, která řeší oblast obchodu s lidmi v rámci Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Jejím předsedou je I. náměstek ministra vnitra.⁹⁷

V této aktivitě Ministerstva vnitra ČR je nutné poznamenat přínos, kterým je spolupráce s neziskovým sektorem. Bohužel mnohdy oddiskutovaná opatření zůstávají pouze na papírech.

Ministerstvo vnitra ČR dále iniciuje rozsáhlé kontroly legality pobytu cizinců i legality jejich zaměstnání, zároveň se také specializuje na masivní kontrolu agentur práce.⁹⁸ Je však velice těžké kontrolovat pracovní podmínky cizinců v domácnostech či v oblastech, které běžně nepodléhají kontrole (např. skryté

⁹⁷ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

⁹⁸ SYNÁČOVÁ, J.; KEDROŇ, R. Letenka a eura na cestu. Stát hledá, jak se zbavit cizinců. In *Cizinci v Česku* [online]. Týden.cz, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-30]. Dostupné na WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cizinci-v-cesku/letenka-a-eura-na-cestu-stat-hleda-jak-se-zbavit-cizincu_102184.html>.

dílny či zemědělské farmy).⁹⁹ Většinou tyto kontroly probíhají na základě anonymně poskytnutých informací. Tato aktivita je reakcí na nelegální zaměstnávání a klientský systém. V případě nalezení cizince, který je nelegálně zaměstnaný či dokonce v nelegálním postavení v ČR, ihned dochází k jeho potrestání nejčastěji správním vyhoštěním bez možnosti individuálního posouzení situace. Individuální posouzení se děje pouze v případě, že je identifikována oběť obchodování s lidmi či oběť jiného trestného činu. Individuální důvody člověka samotného nejsou brány v úvahu, jako např. sdělení zaměstnavatele, že má cizinec vše v pořádku a on vzhledem k neznalosti jazyka i prostředí si nemohl situaci prověřit. Ve většině případů cizinci ani neočekávají nic zlého a situaci si neověřují.

Ministerstvo vnitra reflektovalo na směrnici Evropské unie z roku 2004, která zavedla možnost získání povolení k pobytu pro obchodované osoby, které spolupracují s vyšetřovacími orgány. Součástí zákona o pobytu cizinců je tedy možnost získat povolení k pobytu v případě spolupráce s policií při odhalování organizovaného zločinu. Na směrnici Evropské unie však bylo Česku republikou reagováno způsobem, který se od ní značně liší. Oběť má mít takové informace, které policii budou dostatečně užitečné k vystavení pobytu. Oběť má možnost získat trvalý pobyt v případě, že se navíc prokáže, že jí v zemi původu hrozí opět obchodování.¹⁰⁰

Toto opatření má být reakcí na nelegální pobyt.

V roce 2003 začal vznikat systém podpory a ochrany obětem obchodování s lidmi. Byl nazván *Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování*. Tento Model byl v roce 2004 přejmenován na *Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice* (dále jen Program). To souviselo i s novelou trestního zákoníku, kdy přestalo být

⁹⁹ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

¹⁰⁰ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

považováno za obchodování s lidmi pouze sexuální vykořisťování, ale i další formy jako je nucená práce, otroctví, pracovní vykořisťování a další. Program začal být financován z každoročního dotačního programu Ministerstva vnitra ČR s názvem *Prevence obchodování s lidmi a pomoc obětem*. Dále Ministerstvo vnitra ČR od roku 2005 realizuje dotační program s názvem *Prevence obchodování s lidmi a pomoc obětem na financování Programu podpora a ochrany obětí obchodování s lidmi v rámci Strategie prevence kriminality*.¹⁰¹ Do tohoto dotačního programu se mohou přihlásit občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a právnické osoby církví, které se zabývají touto tématikou déle než jeden rok.¹⁰² Program byl v roce 2005 formalizován a institucionalizován a byl vytvořen tzv. Národní koordinační mechanismus. Byly vybrány subjekty, které se měly zasazovat o podporu a ochranu obětí. Jednalo se o nevládní organizace jakými je La Strada, Mezinárodní organizace pro migraci (dále jen IOM) a Charita ČR.¹⁰³ Na základě zkušeností došlo v Programu k několika změnám, které zkvalitnily péči o oběti obchodování s lidmi. V souvislosti s platností zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, mohou i další organizace poskytovat sociální služby každé oběti bez ohledu na spolupráci oběti s orgány činnými v trestním řízení. Ministerstvo vnitra ČR se tímto argumentem snaží tišit kritiky v souvislosti s nutností spolupráce oběti s orgány činnými v trestním řízení, jinak jí nebude

¹⁰¹ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

¹⁰² MV ČR. Výzva k zaslání žádostí o poskytnutí státní dotace „Prevence v oblasti obchodování s lidmi a pomoc obětem obchodování s lidmi“ a „Prevence domácího násilí s důrazem na práci s násilnými osobami“ pro rok 2010. In *Dotace a granty* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 30.11. 2009 [cit. 2010-01-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/vyzva-k-zaslani-zadosti-o-poskytnuti-statni-dotace-prevence-v-oblasti-obchodovani-s-lidmi-a-pomoc-obetem-obchodovani-s-lidmi-a-prevence-domaciho-nasili-s-durazem-na-praci-s-nasilnymi-osobami-pro-rok-2010.aspx>>.

¹⁰³ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

poskytnuta pomoc.¹⁰⁴ Je potřeba v tomto ohledu konstatovat, že obětí cizinců, kteří se na našem území nacházejí nelegálně, často vinou pachatelů, se poskytování sociálních služeb netýká dle § 4 odst. 1 zákona o sociálních službách.¹⁰⁵

Je přinejmenším ponižující pro oběť být nucen ke spolupráci s policií (aby jí zde byl vyřízen pobyt a ona tak byla ochráněna). Zároveň je také možné, že se ochrany nedostane dalším obětem stejné trestné činnosti, byť by byla oběť sebevíc trýzněna, neboť už o stejných pachatelích bude svědčit někdo jiný. Navíc se z důvodu obavy o svůj život velice často stává, že se oběti na státní orgány vůbec neobrátlí, neboť nechtějí spolupracovat s policií a jejich život je tak nadále ohrožován.¹⁰⁶

Program obětem nabízí okamžité vysvobození z prostředí obchodování, zajištění krizové intervence, azylové ubytování, odborné sociální a psychosociální poradenství, právní pomoc, finanční pomoc, rekvalifikační kurzy, legalizaci pobytu (povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území¹⁰⁷, trvalý pobyt cizinci, který o vydání tohoto povolení žádá z jiných důvodů hodných zvláštního zřetele¹⁰⁸), tlumočení či pomoc v případě dobrovolného návratu do země původu.¹⁰⁹

Program nabízí obětem pomoc zejména v možnosti se z prostředí vymanit. Nicméně po spolupráci s policií ČR přijde více než pravděpodobný návrat do země původu. Pokud se oběť bojí spolupracovat s policií z důvodu vyhrožování ze

¹⁰⁴ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

¹⁰⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

¹⁰⁷ § 42e odst. 1 písm. a) zákona č. 326/1999. Sb, o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁸ § 66 odst. 1 písm. b) zákona č. 326/1999. Sb, o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ MV ČR. Obchod s lidmi - Pomoc obětem. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 7. 12. 2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>.

strany trýznitelů nemá mnoho alternativ na výběr. Může se přihlásit na policii, která ji z důvodu nelegálního pobytu v ČR dá správně vyhoštění z ČR s dobou platnosti nejméně na tři roky a zavře ji do detenčního zařízení, kde čeká na deportaci do země původu. Pokud se nemůže z rozličných důvodů do své vlasti vrátit, zůstane ve stávajícím prostředí jako oběť. Vidíme vůbec za obětí člověka v jeho neopakovatelnosti a jedinečnosti? Chybí zde primární úcta k lidské důstojnosti a jedinečnosti oběti. Cílem opatření státních orgánů, na kterém participují i neziskové organizace, je snaha „zjistit z oběti“, co nejvíce relevantních informací k dopadení pachatelů. Člověk je zde tedy použit jako prostředek k dosažení cíle, kterým jsou relevantní informace. Ty sice mohou pomoci usvědčit pachatele a zabránit tak dalšímu vykořisťování jiných obětí, ale na úkor úcty k lidské osobě, resp. oběti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR zřizuje Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice. Úkolem tohoto orgánu je koordinovat činnost institucí, které působí v oblasti boje proti nelegálnímu zaměstnávání, koordinuje návrhy na legislativní změny, sleduje jednotlivé výzkumy v oblasti a vydává směry kontrolní a preventivní činnosti. Snahou je přispívat k řešení nelegálního zaměstnávání cizinců na našem území. V rámci své koordinační činnosti vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR pravidelně zprávu Hodnocení působení zahraničních pracovníků na trhu práce v České republice. Ve zprávách za rok 2007 bylo uvedeno, že pochybení v oblasti zaměstnávání cizinců bylo zjištěno u 31 % všech provedených kontrol. Zároveň uvádí, že mezi cizinci s nejvyšším počtem nelegálně zaměstnaných cizinců, jsou občané Ukrajiny, Vietnamu, Moldavska, Číny, Mongolska a Ruska. Nejčastěji se porušování předpisů týkalo firem (s.r.o.) a družstev. Tyto skutečnosti byly kontrolovány úřady práce. Inspektoráty práce mají na starosti dodržování pracovněprávních a mzdových předpisů, kde nejčastěji porušovanou byla oblast pracovního poměru, resp. jeho začátek, změna a konec, dále to byla oblast pracovní doby, zejména dodržování povinné přestávky, dále to byla oblast mzdy a nakonec oblast dovolené. Bylo zjištěno, že zaměstnavatelé legálně

zaměstnávající cizince výrazně neporušují pracovněprávní předpisy. Zároveň je také nutné říci, že boj proti nelegálnímu zaměstnávání se nedá vést bez dostatečných informací, proto ministerstvo přistoupilo k vydávání letáků, a aktualizací informací na Integrovaném portále MPSV ČR.¹¹⁰ Poskytování informací cizincům v jejich rodném jazyce či v jazyce, ve kterém se dorozumí je nezbytnou součástí prevence, neboť umožňuje, prostřednictvím znalostí o právech a způsobech jejich prosazování, větší zasazování se o svá práva a tím i efektivnější boj proti obchodování s lidmi.¹¹¹

Opatření Ministerstva práce a sociálních věcí ČR se týkají nelegálního zaměstnávání a nedostatečné jazykové vybavenosti včetně nedostatečné znalosti svých práv.

Zde je potřeba zdůraznit, že zaměstnavatelé, resp. zprostředkovatelé práce, kteří nelegálně zaměstnávají cizince, jsou potrestáni maximálně pokutou dle zkušeností z praxe, avšak cizinec je vždy uzavřen do detenčního zařízení, kde čeká na deportaci do své země i se správním vyhoštěním na několik let. Kdo je zde tedy potrestán více? Cizinec, který často ani neví, že nelegálně pracuje nebo zaměstnavatel, resp. zprostředkovatel práce, který má o všem přehled a tuto formu práce (často klientský systém) upřednostňuje z hlediska svých ekonomických zájmů? Zaměstnavatelé často sami nahlašují cizince na cizineckou policii v případě, že se cizinec postaví jejich zájmům. Stát tak paradoxně přispívá svými kroky k stále větší popularitě klientského systému, resp. výchovně působí na zaměstnavatele, když jim v podstatě říká, že jsou těžko postižitelní. Zároveň je ale nutné podotknout, že jako jedni z mála reaguje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR také na jiné příčiny než je hospodářská krize, nelegalita pobytu

¹¹⁰ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

¹¹¹ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

a zaměstnání či klientský systém. Jedná se o tisk letáků v několika jazykových mutacích reagujících na neznalost českého jazyka a prostředí.

Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky, a Ministerstvo práce sociálních věcí dále realizovaly, společně s Charitou ČR, projekt směřovaný proti klientskému systému Ukrajinců nazvaný Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR.¹¹² Jde o reakci na klientský systém.

Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, jednotlivé krajské správy Policie ČR

Neméně se boje proti obchodování s lidmi účastní i Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) a jednotlivé krajské správy Policie České republiky. Tyto aparáty se v největší míře podílejí na odhalování obchodování s lidmi. Např. v roce 2005 bylo zjištěno 16 trestných činů obchodování s lidmi, v roce 2006 to byl stejný počet, přičemž v tomto roce pouze 1 případ se vztahoval k obchodu s lidmi za účelem pracovního vykořisťování. Objasněno bylo v roce 2005 11 a v roce 2006 13 těchto trestných činů. V souvislosti s touto problematikou bylo vyšetřováno či stíháno v roce 2005 18 osob a v roce 2006 11 osob. V roce 2005 bylo 20 odsouzených pachatelů za tuto trestnou činnost a v roce 2006 pouze 2. Tyto statistiky nejsou relevantní k objektivnímu zkonstatování počtu trestných činů obchodování s lidmi na našem území z důvodu vysoké latence tohoto fenoménu, což souvisí i s nízkým počtem odhalení tohoto trestného činu i pachatelů odsouzených za tuto trestnou činnost.¹¹³ Snaha ÚOOZ je však v odhalování obchodování s lidmi veliká. Např. dne 16. 2. 2009 zadržel trojici Ukrajinců, která nutila pracovat v nelidských

¹¹² Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR. *O systému* [online]. Charita Česká republika, posl. aktualizace 2007 [cit. 2010-01-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.praceproukrajince.cz/home/aboutSystem.wp>>.

¹¹³ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

podmínkách cizince na Mělnicku a Litoměřicku.¹¹⁴ ÚOOZ hovoří o vysoké latentnosti tohoto trestného činu s vysokou společenskou tolerancí, kdy poptávka po levné pracovní síle v době hospodářské krize sílí. Navíc se do budoucnosti neočekávají radikální změny.¹¹⁵

Služba cizinecké a pohraniční policie ČR

Dalším subjektem účastnícím se boje proti obchodování s lidmi je Služba cizinecké a pohraniční policie České republiky, která se zejména podílí na odhalování nelegálního zaměstnávání a nelegálních pobytů cizinců a jeho potírání, na odstraňování kriminality, která souvisí s migrací. Zabývá se také právě prošetřováním trestného činu obchodování s lidmi i dalších trestných činů souvisejících s přeshraniční trestnou činností, v případě, že se nejedná o zločinné spolčení a horní hranice trestu odnětí svobody nepřevyšuje tři roky. V rámci *Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi* se soustřeďuje na legalizaci pobytů u cizinců, kteří se do Programu přihlásí, zabývá se jejich identifikací, motivací ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, informováním neziskových organizací a předáním obětí do jejich péče.¹¹⁶

Tento státní orgán vykonává zejména ochrannou („represivní“) činnost, resp. opatření v podobě zejména kontrol pobytu. Zároveň je tím, jenž pomáhá obětem se vymanit z vykořisťujícího prostředí prostřednictvím trestního stíhání pachatelů. Funguje spíše jako jakýsi „prostředník“ mezi cizincem, resp. obětí a dalšími státními či nestátními orgány.

¹¹⁴ MV ČR. Chleboďárci nebo otrokáři? In *Archiv tiskových zpráv 2009* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 27.2. 2009 [cit. 2010-01-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/chlebodarci-nebo-otrokari.aspx>>.

¹¹⁵ POLICIE ČR. Zpráva o činnosti ÚOOZ za rok 2008. In *Útvary policie ČR* [online]. Praha : Policie ČR, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/zprava-o-cinnosti-uooz-za-rok-2008.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>.

¹¹⁶ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

Státní orgány mají představu o změnách, které by se měly v budoucnosti uskutečnit, aby došlo ke zlepšení situace v oblasti obchodování s cizinci. Jsou mezi nimi tato opatření:

➤ Meziresortní koordinační skupina

U kulatých stolů realizovaných v rámci Národní strategie a interdisciplinární komise dochází k překrývání agendy. Je proto navrhováno vytvoření tzv. Meziresortní koordinační skupiny, která by pokračovala v nastaveném řešení obchodování s lidmi, ale byla by flexibilnější a rychleji by reagovala na aktuálně vzniklé problémy. Tato skupina by v sobě zahrnovala stávající členy kulatých stolů i interdisciplinární skupiny. Jejím úkolem by byla koordinace úkolů vyplývajících z Národní strategie boje proti obchodu s lidmi, z Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice a dále také z prevence. Další nezbytnou součástí pracovního vymezení skupiny bude informovat všechny své členy o stavu obchodování s lidmi na našem území a přijímat jednotlivá opatření k jeho potírání.¹¹⁷

➤ Masivní kontroly zprostředkovatelských agentur

Vláda České republiky volá po masivní kontrole agenturních zprostředkovatelen práce. Úřady práce pak hovoří o změně vlastních kompetencí k těmto subjektům, neboť mohou pouze kontrolovat, zda mají agentury příslušná povolení k provádění této činnosti, ale nemohou kontrolovat dodržování pracovních podmínek zaměstnanců (tato kompetence spadá pod inspektorátu práce).¹¹⁸ Ministerstvo vnitra ČR naopak hovoří o nutnosti dodržovat stávající pravidla agenturního zaměstnávání, tzn. není potřeba je zákonně měnit nebo upravovat. Kromě masivních kontrol je třeba zvážit, zda neoddělit zakládající

¹¹⁷ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

¹¹⁸ MPSV ČR. Informace o kontrolách provedených úřady práce v 1. pololetí roku 2007. In *Zaměstnanost* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. aktualizace 5.12. 2007 [cit. 2010-01-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/4871>>.

podmínky pro vznik agentur pro občany třetích zemí a pro občany ČR/EU. Do budoucna by mělo být agentur mnohem méně než v době současné.¹¹⁹

➤ Rámcová koncepce obchodování s lidmi

Vzhledem k tomu, že dosud probíhající aktivity v rámci preventivní činnosti byly převážně chaotické, a často docházelo k dublování aktivit u jednotlivých aktérů prevence, byla vytvořena tzv. Rámcová koncepce prevence obchodování s lidmi, která má sledovanou agendu sjednotit. Každoročně bude Koncepce schvalována Ministrem vnitra. Mezi hlavní cíle Koncepce patří zejména zvýšení povědomí o možnostech i jiných druzích obchodování s lidmi než je pouze obchodování v sexuálním průmyslu, zlepšení prostředků pro včasné odhalení obětí a zajištění finančních prostředků pro pomoc těmto obětem. Dále by měla zabezpečit ochranu obětí před možným dalším obchodováním, odstranit okolnosti, které přispívají k možnostem obchodování jako je sociální vyloučení, zvýšit spolupráci mezi jednotlivými orgány vnitrostátními i zahraničními k včasnému odhalení obětí a v neposlední řadě připravit jednotlivce, skupiny i instituce na problematiku obchodování s lidmi.¹²⁰

➤ Zákonné návrhy

Důležitá je změna legislativy v oblasti definování pojmu „nucená práce“. Mělo by se jednat o sjednocení chápání tohoto pojmu.¹²¹ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (2008-2011) si dala za cíl vysvětlit pojem nucené práce a jiné formy vykořisťování tak, aby se dal orgány činnými v trestním řízení jednoznačně vykládat, protože chybí závazný výklad. Zároveň s neexistencí definice souvisí nedostatečná trestnost některých závažných forem pracovního vykořisťování,

¹¹⁹ Ivan Gabal Analysis & Consulting. Potírání obchodu s lidmi v ČR a možnosti optimalizace bezpečnostní politiky státu. In *Publikace a výzkumy* [online]. Praha : Multikulturní centrum Praha, posl. aktualizace 26.5.2006 [cit. 2010-01-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957031>>.

¹²⁰ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

¹²¹ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

nelegálního zaměstnávání či závažné porušování pracovně právních předpisů. Snahou bylo vytvoření závazného výkladu v novele trestního zákona, proto Ministerstvo vnitra ČR tuto skutečnost připomínkovalo k návrhu nového trestního zákona.¹²² Připomínky se však do novely trestního zákona nedostaly a neexistuje k pojmu nucená práce a jiné formy vykořisťování ani důvodová zpráva.¹²³

Přestože k 1. 1. 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, výše uvedené pojmy v něm vysvětleny nejsou. Je důvodem neschopnost reprezentantů státu se dohodnout na jeho znění či naopak lhostejnost? Odpovědět na tyto otázky není snadné. Jedno však vyplývá. I když vznikla Rámcová koncepce prevence obchodování s lidmi, je zřejmé, že mnoho návrhů zůstane pouze na papíře. Jedná se především o reakci na klientský systém a nelegální zaměstnávání, kdy se opatření sice v praxi realizují, ale ne dostatečně důrazně. Agenturní zaměstnávání se nezměnilo a ani kompetence úřadů práce nebyly změněny.

Reflektování státu na příčiny fenoménu obchodu s lidmi

Fenomén „obchodování s lidmi“ je chápán jako lidsko-právní problém. Tak o něm hovoří i zástupci státu – ministerstva a jiné specifické státní útvary. Bylo by proto vhodné podívat se i na příčiny vzniku této problematiky ze dvou hledisek.

Světová obchodní krize je v současné době jednou z hlavních příčin obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování. Můžeme ji vidět jako čistě ekonomický problém nebo v ní můžeme spatřovat i lidské hledisko. Tzn. že nedopadá na svět či jednotlivé země pouze ztrátou mnoha milionů dolarů, ale mnoha osobními starostmi a strastmi lidí spojených s ekonomickou krizí. Řeší náš stát toto dilema dostatečně? Stát se snaží řešit dopady ekonomické krize na státní pokladnu. Ve stabilizaci české ekonomiky vidí mnohdy lék na jednotlivé lidské strasti včetně problematiky obchodovaných cizinců. Je zřejmé, že zejména Ministerstvo vnitra ČR reagovalo při řešení otázek

¹²² Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

spojených s obchodováním s lidmi-cizinci z velké části tak masivně právě z důvodu světové obchodní krize. Další příčinou, která ve velkém zapříčiňuje vznik obchodování je ilegalita pobytu. Za ní můžeme vidět jednak ekonomické ztráty, neboť takovýto cizinci vesměs i nelegálně pracují, růst kriminality dopadající na české občany, ale právě i člověka-cizince s jeho potřebami a právy. Odchodné, zelené karty a omezení ve vydávání víz jsou opatřeními proti krizi i ilegalitě. Omezení víz můžeme zařadit do represivních opatření, která chrání české občany před přílivem i pobytem cizinců na našem území, zejména v oblasti trhu práce. Odchodné se snaží jednak pomoci cizincům v jejich zoufalé situaci odchodem z území, ale také se snaží snížit počet cizinců nacházejících se na našem území, byť se jedná o malý počet. Zelené karty byly vytvořeny k usnadnění administrativních těžkostí cizinců, zároveň ale také ochraňují české občany na trhu práce. Tato opatření jsou v důsledku zejména snahou státu o snížení počtu cizinců na našem území a ochránění českého obyvatelstva, zejm. na trhu práce. Zároveň ale také chrání i před vznikem obchodování.

Další opatření, již byla běžně Ministerstvem vnitra ČR prováděna před vznikem ekonomické krize, je represivní opatření v podobě rozsáhlých kontrol legality pobytu i v zaměstnání. S tímto jim masivně pomáhá Služba cizinecké a pohraniční policie ČR a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Jako čistě preventivní opatření využívá stát svou dotační činnost, na kterou reflektují zejména neziskové organizace, které nabízejí trochu jiný druh pomoci. Budoucnost vidí státní orgány v lepší koordinaci aktivit, v zákonné úpravě pojmu „nucená práce“, v masivní kontrole zprostředkovatelských agentur a v zániku družstev cizinců. Důležitá je pro ně spolupráce s neziskovým sektorem. Mnoho návrhů však zůstává pouze na papíře a snaha o změnu jako taková se vytrácí s mediálním zájmem o jiné sociální skupiny.

Stát se snaží vykonávat zejména represivní opatření. Oblast lidská jim však často uniká. Příběhy jednotlivých lidí, jejich přání i motivy. Snaží se cizince kontrolovat, avšak v případě dopadení cizince, resp. oběti, je často postižen právě

¹²³ Srov. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

cizinec, resp. oběť, který je z území vyhoštěn. Pachatelé těchto trestných činů ve většině případů dopadeni nebo přímo odsouzeni nejsou. V těchto situacích se stát řídí pouze zákonnou formulí a málo se již ohlíží na individuální situace obětí či samotných cizinců. Velkou měrou se na tom podílí snaha státu chránit své občany, která se násobí právě v době ekonomické krize. I když lze s touto snahou souhlasit, nelze nevidět sobecké, především ekonomické zájmy některých vládních struktur, skupin i jednotlivců a neschopnost projevu solidarity a obětavosti.

2.3.2 Činnost neziskových organizací

Nezbytnými subjekty při potírání obchodování s lidmi jsou neziskové organizace, které se touto problematikou zabývají. Jedná se zejména o organizace La Strada, Charita České republiky a Mezinárodní organizace pro migraci (dále IOM), které spolupracují se státními orgány zejména v Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi.¹²⁴ Touto problematikou se zabývají ale i jiné neziskové organizace např. Organizace pro pomoc uprchlíkům se svým projektem „Prevence obchodování s migrandy a v ČR pracujícími cizinci“.¹²⁵

Neziskové organizace se zabývají mnoha preventivními činnostmi, které mají zabránit obchodování s lidmi. Jedná se zejména o přednášky pro odbornou i laickou veřejnost, tisk letáků a jejich distribuce cílové skupině, odborníkům i široké veřejnosti. Zabývají se také přímou pomocí. Mezi jejich hlavní činnosti

¹²⁴ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

¹²⁵ MV ČR. Výsledky výběrového dotačního řízení v rámci programů z oblasti obchodování s lidmi a domácího násilí. In *Aktuality* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 3.4. 2009 [cit. 2010-01-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/vysledky-vyberoveho-dotacniho-rizeni-v-ramci-programu-z-oblasti-obchodovani-s-lidmi-a-domaciho-nasili.aspx>>.

spadají různé projekty (národní i zahraniční) včetně poradenství poskytovaném potenciálně ohroženým skupinám.¹²⁶

➤ Poradenská činnost

Organizace poskytují zejména sociální služby v podobě základního sociálního poradenství, ale i odborné sociální poradenství, kdy se zaměřují na pomoc specifickým sociálním skupinám osob.¹²⁷ Nabídka sociální práce v rámci odborného sociálního poradenství je velice složitá. Vychází z nedostatku důvěry cizinců v pomoc někoho jiného než je vlastní komunita a často v jazykovou bariéru, kterou se neziskové organizace snaží překlenout prostřednictvím tlumočnicků, nejčastěji z řad českých studentů studujících daný jazyk. Nezbytné je skrze sociální práci poznávat danou zemi, kulturu, historii a pomoci tak odkrýt složitost komunit s tím, že větší porozumění pomůže k lepší pomoci těmto lidem.¹²⁸ V rámci běžně poskytovaných služeb pro osoby již obchodované, využívají organizace sociální práci k identifikaci obětí obchodování prostřednictvím empatie na pouhé momenty ze života cizince či cíleným rozhovorem u osob, u nichž je předpoklad k obchodování.¹²⁹

Sociální poradenství (jako sociální službu) však mohou organizace poskytovat pouze osobám s legálním pobytem na území ČR. Cizincům s nelegálním pobytem je poskytováno poradenství v rámci jiných projektů např. projekt Organizace pro pomoc uprchlíkům „Prevence obchodování s migranty a v ČR pracujícími cizinci“ a jiné.

¹²⁶ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

¹²⁷ Srov. zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁸ BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

¹²⁹ KUTÁLKOVÁ, P. Identifikace obchodovaných osob jako součást sociální práce s marginalizovanými skupinami/ osobami žádajícími o mezinárodní ochranu [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-02-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/d/d2e71832954a86f52b3e78cdc5471992.pdf>>.

Neziskové organizace v rámci své činnosti poskytují cizincům individualizovanou pomoc. Snaží se respektovat lidskou osobu jako jedinečného člověka s lidskou důstojností, a to např. prostřednictvím znalosti osobního příběhu, používáním tlumočnicků, znalostí kultury, zvyků i tradic ze země původu a dalších. Organizace jsou však limitovány opatřeními státu, kdy sociální služby nemohou být poskytovány osobám v nelegálním postavení. Právě osoby v nelegálním postavení jsou nejčastěji ty, které se staly obětí obchodování s lidmi a potřebují naši maximální podporu a pomoc.

➤ Projekty realizované v zahraničí

Od 1. 1. 2007 do 31. 5. 2008 realizovala Charita České republiky projekt s názvem Asistenční systém zaměstnávání Ukrajinců v ČR. Tento projekt měl za cíl předcházet vzniku klientského systému, který je právě u občanů Ukrajiny tolik rozšířen. Snahou bylo snižovat nelegální zaměstnávání a nabízet jiné alternativy v legální sféře. Cílem bylo pomoci jednotlivcům, kteří se rozhodnou pro bezpečnější, jistější, ale i pomalejší cestu vyřízením pracovního povolení a víza k pobytu nad 90 dní za účelem zaměstnání. Součástí projektu byla informační kampaň preventivního charakteru zaměřená na potenciální zaměstnavatele, se snahou jim odůvodnit nevýhody nelegálního zaměstnávání či klientského systému, dále byla kampaň zaměřena na širokou českou veřejnost z důvodu tolerance nelegálního zaměstnávání, a nakonec na samotné občany Ukrajiny v zemi původu. Zájem občanů Ukrajiny o pomoc s nalezením zaměstnání a vyřízením potřebných dokumentů byl však neočekávaně, z jejich strany a posléze i ze strany zaměstnavatelů, nízký. Důvodem mohl být propracovaný klientský systém, který v České republice funguje již řadu let. Tento systém umožňuje rychlé vyřízení potřebných dokumentů a zejména zajištění levné pracovní síly, kdy zaměstnavatelé nemusí odvádět povinné odvody, dodržovat přísné pracovní předpisy, protože za zaměstnance zodpovídá zprostředkovatel zaměstnání. V projektu byla vytvořena asistenční centra na Ukrajině i v České republice. Na Ukrajině centra v Užhorodu, ve Lvově a Charkově a v České

republike centra v Praze, Brně, Plzni, Litoměřicích, a v Hradci Králové.¹³⁰ V současné době realizuje Charita ČR projekt „Prevence nelegální migrace z Ukrajiny do České republiky a pomoc při vytváření azylové infrastruktury“, ve kterém se zaměřuje na poradenství sociální, právní a psychologické ve zřízených poradenských centrech na Ukrajině včetně rekvalifikací a jazykových kurzů.¹³¹

Organizace se snažila masivně řešit klientský systém, který se vytvářel dlouhá léta, a jehož změna předpokládá několik dalších let. Samotný projekt však dostatečně reagoval na individualitu jedince, umožnil mu důstojnou volbu mezi klientským systémem a svobodným nalezením zaměstnání.

➤ Některé domácí projekty

Organizace La Strada rozvíjí již přes dva roky program, ve kterém informuje zranitelné cizince o nebezpečí v podobě obchodování s lidmi mimo „sexbyznys“. Jedná se o práci v terénu, kdy dochází k roznášení informací v podobě letáků v několika jazykových mutacích.¹³²

Právo na informace v několika jazykových mutacích je zde maximálně dodrženo.

Nevládní organizace (Charita ČR, La Strada a IOM) jsou dále realizátoři „Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice“ za finančního přispění Ministerstva vnitra ČR.¹³³ Cílem Programu je poskytnout podporu a pomoc obětem obchodování s lidmi a motivovat oběti k podání svědeckých výpovědí o pachatelích, které by významně přispěly k jejich

¹³⁰ Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR. *O systému* [online]. Charita Česká republika, posl. aktualizace 2007 [cit. 2010-01-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.praceproukrajince.cz/home/aboutSystem.wp>>.

¹³¹ Charita ČR. Ukrajina. In *Kde Charita pomáhá* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=354&nDepartmentID=207&nLanguageID=1>>.

¹³² BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

¹³³ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

dopadení. Obětím je nabízena krizová intervence¹³⁴ po dobu 60 dní, oproti původním 30 dnům. V rámci této doby má oběť na rozmyšlenou, zda s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat bude či nikoliv.¹³⁵ V případě, že se rozhodne s policií nespolečně pracovat či nemá dostatek informací vhodných pro policii, je jí nabídnut dobrovolný návrat do země původu. Dobrovolné návraty realizuje Mezinárodní organizace pro migraci. V případě navázání spolupráce jí cizinecká policie udělí povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území podle § 42e zákona o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů. Po skončení trestního vyšetřování je oběti nabídnut dobrovolný návrat do země původu. Z důvodů hodných zvláštního zřetele např. hrozilo-li by oběti v její zemi reálné nebezpečí např. opětovného obchodování, může Ministerstvo vnitra ČR udělit trvalý pobyt z důvodů hodných zvláštního zřetele dle § 66 odst. b) zákona o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.¹³⁶

V rámci fungování Programu bylo zjištěno, že dochází k diskriminaci osob, které vzhledem např. k nízkému intelektu či psychické poruše nejsou schopny poskytnout policii relevantní informace. Proto došlo k úpravě s tím, že tyto osoby mají nárok vstoupit do Programu bez nutnosti poskytovat jakékoliv relevantní informace v případě, že o to projeví zájem, či je identifikuje nějaká nezisková organizace jako pravděpodobnou oběť obchodování.¹³⁷

Tuto úpravu je možné považovat za krok správným směrem s ohledem na důstojnost člověka, který není schopen poskytnout informace.

¹³⁴ MV ČR. Obchod s lidmi - Pomoc obětem. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 7. 12. 2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>.

¹³⁵ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

¹³⁶ MV ČR. Obchod s lidmi - Pomoc obětem. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 7. 12. 2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>.

¹³⁷ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

Charita ČR v rámci Programu poskytuje krizovou intervenci a následnou podporu, tedy okamžitou přímou pomoc, chráněné ubytování s utajenou adresou, právní, a sociální poradenství, psychologickou pomoc a osobní asistenci, podporu v péči o děti, lékařskou péči včetně prvního ošetření, duchovní podporu, rekvalifikační a sebevzdělávací kurzy.¹³⁸ La Strada v rámci Programu obětem nabízí krizovou pomoc, azylové bydlení a sociální poradenství.¹³⁹

Do Programu se od roku 2003 do října roku 2007 přihlásilo 61 osob, přičemž nejpočetnější skupinu imigrantů ze třetích zemí tvořili cizinci z Ukrajiny, dále následovali cizinci z Vietnamu, Ruska, Moldavska, Makedonie a Kyrgyzstánu. Z počtu 61 bylo pouze 8 (1 žena a 7 mužů) identifikováno jako oběti nucených prací. Úplná sociální integrace se podařila pouze u několika obětí (Ukrajina, Vietnam), přičemž většina odcestovala v rámci repatriace do země svého původu, kdy o nich existují jen kusé, popř. vůbec žádné informace.¹⁴⁰

V rámci Programu spolu spolupracují nestátní organizace i státní orgány. Jak jsem již uvedla výše nutnost spolupráce s policií je pro oběti přinejmenším ponižující. Člověk je používán jako prostředek k dosažení sice pozitivního cíle, ale na úkor úcty k lidské osobě. Oběť je postavena před rozhodnutí buď poskytnout policii relevantní informace a dokázat, že v zemi původu jí hrozí nebezpečí obchodování nebo mučení a ponižující zacházení např. z důvodu extrémních dluhů, nebo zůstane ve vykořisťujícím prostředí. Neziskové organizace iniciovaly změnu, neboť se domnívaly, že dochází k diskriminaci osob, které vzhledem např. k nízkému intelektu či psychické poruše nejsou schopny poskytnout policii relevantní informace. Jejich snahou je iniciovat změnu

¹³⁸ Charita ČR. Ukrajina. In *Kde Charita pomáhá* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=354&nDepartmentID=207&nLanguageID=1>>.

¹³⁹ La Strada ČR. Nabídka sociálních služeb. In *Služby pro klientelu* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/cz/sluzby-pro-klientelu/nabidka-socialnich-sluzeb/264.html>>.

¹⁴⁰ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

v Programu i pro ostatní cizince. Na druhou stranu ale neziskové organizace uvádějí, že umožnily desítkám obětí se z vykořisťujícího prostředí vymanit. Kolik však reálně může být obětí obchodování na našem území a kolik se jich po návratu do země původu opět stalo? Tento údaj se nedá přesně určit z důvodů vysoké latentnosti trestného činu obchodování s lidmi, neboť po návratu se život cizinců již nedá „monitorovat“, natož v případě potřeby chránit, jestliže tamější úřady selhávají. Je možné říci, že jeden z hlavních důvodů nevstupování do Programu je právě výše uvedená necitlivost k obětem a jejich strastem, k jedinečnosti lidské osoby, k obavám cizinců, strachu i nadějším.

Neziskové organizace mají také představu o opatřeních, které by změnily situaci cizinců v oblasti obchodování s lidmi k lepšímu. Jedná se o tato opatření a změny:

➤ Regularizace

V současné době se předpokládá, že na našem území pobývají bez platného víza desetitisíce cizinců. Návrat domů je pro ně možný pouze s trestem, s výjimkou pokud již jednou byli za tento čin potrestáni. Neziskové organizace jednoznačně podporují systém regularizace (jedná se o amnestii pro nelegálně pobývajících cizince), který je běžně využíván v některých státech Evropské unie.¹⁴¹ Od roku 1974 udělila západní Evropa pobyt více než 6 miliónů nelegálně pobývajících cizinců. Za hlavní státy, které se zasadily několikrát o amnestii ilegálních cizinců, jsou považovány Itálie, Španělsko a Francie. Tyto státy zároveň doufají, že mnoho cizinců, které přijaly, odejde za prací do bohatších států Evropy, k čemuž i dochází. I další státy provedly regularizaci, i když v zásadě menším měřítku. K těmto státům se např. v roce 2009 přidala i Belgie, která za určitých předem známých podmínek, nabídla plně integrovaným cizincům s ilegálním pobytem oficiální dokumenty, které jim umožní v zemi žít

¹⁴¹ ROZUMEK, M. Migrační příležitosti aneb několik poznámek k problému propouštění zahraničních pracovníků. In *Témata* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 6.2. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2146755>>.

i pracovat a mohou se zároveň i volně pohybovat v ostatních zemích Evropské unie. Tento krok přivítala katolická církev, která v této zemi bojuje o regularizaci nelegálně pobývajících cizinců dlouhodobě.¹⁴²

Česká republika je v tomto ohledu zemí represivní, i když lze represi v tomto směru považovat za neúčinnou. Boj proti „neregulárním“ migrantům totiž stojí příliš mnoho finančních prostředků, popř. se zvyšuje počet obětí obchodování s lidmi s růstem cen převaděčů. Mnoho států proto přistoupilo k opačnému postoji k nelegálním migrantům než Česká republika, a to v podobě amnestie nebo-li tzv. regularizace pobytu cizince na území daného státu. Jde o to, že cizinci je prominut nelegální pobyt bez trestu a za určitých, předem stanovených, podmínek je mu dána možnost legalizace pobytu. Sama regularizace se snaží odstranit důsledky nelegální migrace (související např. s obchodováním s lidmi), nikoliv její příčiny. Stát má možnost mimo klasické regularizace využít tzv. měkkou regularizaci, která spočívá v tom, že pobyt cizinců bude nadále nelegální, ale zlegalizují se ostatní aspekty jejich života, aby se tak stala nelegalita snesitelnou - např. možnost děti navštěvovat základní školu bez povinnosti ředitelů nelegální pobyt nahlašovat.¹⁴³ Ministerstvo vnitra ČR přistoupilo k částečné pomoci cizincům v nelegálním postavení, a to v podobě návratového programu. Ten měl však stanovené podmínky pro přihlášení, tudíž o tento druh pomoci nemohli žádat všichni cizinci s nelegálním pobytem.¹⁴⁴

Většina neziskových organizací je v současné situaci cizinců pro možnost dobrovolného návratu do zemí původu bez jakýchkoliv podmínek. Neziskové organizace navrhují nejen beztrestný výjezd, ale i možnost se v budoucnosti vrátit

¹⁴² EUROMED. New World Order: Immigration to Dismantle Our Old World Order – with the Blessing of the CFR, Churches and the EU. In *Med & the Media*, [online]. US : Euromed, posle. Aktualizace 2.8.2009 [cit. 2010-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://euro-med.dk/?p=9805>>.

¹⁴³ BURDOVÁ HRADEČNÁ, P. Červené karty pro cizince bez pobytového oprávnění aneb regularizace zůstává velkým strašákem české migrační politiky. In *Komentáře* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2069732>>.

¹⁴⁴ MV ČR. Projekt dobrovolných návratů. In *Azyl, migrace a integrace* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 3.8. 2009 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>>.

do České republiky legálně, např. po obdržení zelené karty či za určitých podmínek získat v ČR pobyt. Je nutné totiž přistoupit i k jiným opatřením než jsou pouze opatření represivní, v tuto chvíli pro Českou republiku typická, neboť tato represe není příliš účinná a nepomůže nikomu ze zúčastněných (cizinci, ani státu).¹⁴⁵

Na regularizaci je možné pohlížet jako na jeden z nástrojů respektující důstojnost lidské osoby. Dává cizincům možnost vyjít z nelegálního postavení bez trestu s jistou dávkou naděje na budoucí návrat či přímo na pobyt v ČR. Člověk má tedy možnost se rozhodnout, zda bude svou situaci řešit, či nikoliv. Umožňuje tedy cizincům návrat do své vlasti, zároveň však respektuje jejich individuální motivy, osobní situaci, což jim může za určitých podmínek přinést i pobyt v ČR. Regularizace reaguje zejména na ilegalitu cizinců.

➤ Sankcionování zaměstnavatelů namísto cizinců

Můžeme říci, že oběti obchodování s lidmi se vyskytují na našem území převážně nelegálně, což je ve většině případů způsobeno pachatelem této trestné činnosti. V případě žádné či nedostatečné spolupráce s orgány činnými v trestním řízení či při nedostatku informací pro tyto orgány zajímavých, musí oběť opustit Českou republiku. Snahou neziskových organizací je nevázat možnost dalšího pobytu na našem území na spolupráci s policií při vyšetřování. Snahou je, aby bylo umožněno obětem vybrat si, kde chtějí žít normální a bezpečný život.¹⁴⁶ Zároveň je nezbytné přísně zakročit proti nesolidním či načerno pracujícím agenturám i proti zaměstnavatelům, kteří s těmito agenturami spolupracují.¹⁴⁷ Právě penalizace (až diskriminace) obětí způsobuje nedostatečný zájem

¹⁴⁵ Migraceonline.cz. Beztrestný výjezd - Prohlášení nevládních organizací k iniciativě tzv. beztrestného výjezdu v souvislosti se zavedením zelených karet. In *Zvláštní sekce* [online]. Praha: Multikulturální centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 18.9. 2008 [cit. 2010-01-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/beztrestnyvyjezd/>>.

¹⁴⁶ BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

¹⁴⁷ Migraceonline.cz. Otevřený dopis vietnamské komunity. In *Zvláštní sekce* [online]. Praha: Multikulturální centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 9.1. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/vietnamskakomunita/#ft3>>.

o svědecké výpovědi, protože oběť vědoma si svého nelegálního postavení, nemá možnost obrátit se na pracovní právní či trestní instituce s žádostí o pomoc, aniž by tyto instituce nezajímaly pobytový status obětí.¹⁴⁸

Nutnost spolupráce vhání oběti do ponižující a ohrožující situace zároveň. Nemožnost si svobodně vybrat snižuje jejich důstojnost stejně jako obchodování. Toto opatření reaguje na nelegální zaměstnávání, nelegální pobyt i klientský systém.

➤ Změny v systému agenturního zaměstnávání

Agentury práce jsou ty, které se nejčastěji podílejí na vykořisťování cizinců. Probíhající krize dává určité možnosti to změnit. Důležité je zavedení kontrol agentur, které doposud téměř neexistovaly. Zejména by pomohl zákaz zapůjčování zaměstnanců (jinému zaměstnavateli) v případě cizinců, neboť ti by měli obdržet pracovní povolení pouze na základě své kvalifikace a přímého vztahu k zaměstnavateli. Při kontrolách by se zdůrazňoval dohled nad přesnou dokumentací a evidencí činnosti každého zaměstnance agentury.¹⁴⁹

Je přinejmenším potřeba vychovávat zaměstnavatele k úctě ke svým zaměstnancům, kteří jsou často jen prostředníky k ekonomickému profitu firmy. Některé zaměstnavatele vůbec nezajímá, jak agentury se zaměstnanci zacházejí, důležité je, že je odvedena práce.

Toto opatření by mělo předcházet nelegálnímu zaměstnávání a klientskému systému.

➤ Změny v systému vydávání víz

Existují země, u kterých dochází k velice problematickému vydávání víz k pobytu na našem území zejména s ohledem na korupci. Jedná se nejčastěji o Vietnam, Rusko a Ukrajinu. Proto by bylo potřeba systém zprůhlednit. Nekalým

¹⁴⁸ BURDOVÁ HRADEČNÁ, P. Červené karty pro cizince bez pobytového oprávnění aneb regularizace zůstává velkým strašákem české migrační politiky. In *Komentáře* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2069732>>.

¹⁴⁹ ROZUMEK, M. Migrační příležitosti aneb několik poznámek k problému propouštění zahraničních pracovníků. In *Témata* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 6.2. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2146755>>.

praktikám ze strany zprostředkovatelen práce či pokoutných „kamarádů“ by se dalo zabránit např. tím, že by si cizinec musel vyřizovat víza osobně, tzn. že by žádost o vízum musel podat osobně, a při té příležitosti by vysvětlil plán své práce či svého podnikání. Dále by mohl nahlížet do svého spisu či si schůzky na ambasádě sjednávat e-mailem či telefonicky.¹⁵⁰ Důležité je zprůhlednit systém vydávání víz tak, aby vydané vízum vždy plnilo účel pobytu.¹⁵¹

Neziskový sektor zde nabízí rovné postavení pracovníků ambasády a žadatelů o víza (nahlížení do spisů, objednávání e-mailem apod.), což v současné chvíli na mnoha ambasádách nefunguje. Toto prostředí je využíváno právě zprostředkovateli práce, kteří se v nich dobře orientují.

Toto opatření se by mělo předcházet nelegálnímu zaměstnávání a klientskému systému.

➤ Časté kontroly státních orgánů

Důsledné kontroly dodržování pracovních podmínek by způsobily zlepšení pracovních podmínek cizinců, resp. odstranění vykořisťujících podmínek v zaměstnání. To by v důsledku mohlo vést ke snižování atraktivity nelegálního zaměstnávání cizinců.¹⁵² Je tedy nutné zpřísnit kontroly agentur, které zprostředkovávají cizincům zaměstnání.¹⁵³

Kontroly jako takové ale spíše trestají cizince než právě zaměstnavatele a agentury. V tomto návrhu opatření se velice shodují se státními orgány, avšak

¹⁵⁰ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

¹⁵¹ Migraceonline.cz. Otevřený dopis vietnamské komunity. In *Zvláštní sekce* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 9.1. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/vietnamskakomunita/#ft3>>.

¹⁵² BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

¹⁵³ Migraceonline.cz. Otevřený dopis vietnamské komunity. In *Zvláštní sekce* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 9.1. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/vietnamskakomunita/#ft3>>.

místo změny v podmínkách kontrol, dochází k represím a ke stále větší latentnosti obchodování s lidmi.

Toto opatření by mělo předcházet nelegálnímu zaměstnávání a klientskému systému.

➤ Změna legislativy

Nezbytná je změna legislativy zejména v definování pojmu „nucená práce“. Mělo by se jednat o sjednocení chápání tohoto pojmu. Dále by bylo vhodné zvážit možnost proplácení odměn, daní a veškerého zdravotního a sociálního pojištění cizincům zpětně při zjištění vykořisťujících podmínek zaměstnavatelem.¹⁵⁴

Proplácením veškeré odpracované činnosti (ze státního rozpočtu) by se zvýšil respekt k obětem obchodování za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování, neboť by stát dal najevo, že i v době obchodování, kdy oběti musely tvrdě pracovat, měla jejich činnost smysl. Na druhou stranu by mohlo docházet k tomu, že někteří cizinci by raději snášeli vykořisťování jen z důvodu toho, že by jim poté stát dal nějaké finanční prostředky. Záleželo by zejména na odlišnosti kultury, ale i na individualitě jedince a jeho osobním životě, např. míře zadlužení v zemi původu.

Toto opatření by mělo předcházet legislativním nedostatečností, které vznikají z politické nevole.

Zároveň je nutné doplnit, že dne 1. 1. 2010 nabyly účinnosti nový trestní zákon č. 40/2009 Sb. Ten nově zařadil obchodování s lidmi do taxativního výčtu trestních činů, na které se vztahuje povinnost trestný čin oznámit, resp. překazít. Neziskové organizace s tímto nesouhlasí. Obávají se zejména o ztrátu důvěry se svým klientem, resp. obětí a sociálním pracovníkem, který bude v případě odhalení tohoto trestného činu povinen trestný čin oznámit orgánům činným v trestním řízení. Dále se obávají ztráty důležitých informací od sousedů,

¹⁵⁴ BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

náhodných osob, zaměstnavatelů, migrantů apod. k trestnému činu obchodování s lidmi¹⁵⁵

Toto opatření, byť v dobrém myšleno, ohrožuje oběti více než by přispívalo k jejich ochraně. Mnoho klientů přichází anonymně, jen si popovídat, a mezitím sdělí skutečnosti, které lze identifikovat jako obchodování buď u něho samotného, či u jeho známého. Cílem pracovníka je poté získat klientovu důvěru a naznačit mu řešení situace, které buď on přijme nebo odejde a bude dále o situaci přemýšlet. S oznamovací povinností musí pracovník klienta seznámit předem, s čímž nemusí klient souhlasit, a svůj příběh vůbec nesdělí a odejde. Tato povinnost byla nejspíše vytvořena z důvodu probouzení českých občanů z letargie, aby si všímali více svého okolí v oblasti obchodování s lidmi. Bohužel však neochraňuje oběti samotné, ty jsou tímto opatřením ještě více vehnány ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Opět je jim brána volba k rozhodování a porušována tak jejich lidská důstojnost.

Reflektování neziskového sektoru na příčiny fenoménu obchodu s lidmi

Neziskové organizace se snaží pomoci obětem obchodování s lidmi pomocí poradenství, přičemž poskytují nejčastěji odborné sociální, v konkrétních případech i psychologické a právní. Snaží se předcházet vzniku obchodování zahraničními i domácími projekty. Domácí projekty zaměřené na roznos letáků, popř. až na projekt zaměřený na pomoc cizincům, se snaží respektovat osobnost jedince. Přestože však Program nabízí krizovou intervenci, psychologické poradenství, lékaře apod., pak i vstupy do Programu jsou vzhledem k odhadovaným počtům obětí mizivé. Odborným poradenstvím se reaguje zejména na neznalosti cizinců u pracovně právních a právně pobytových podmínek. Odborné poradenství je opatření respektující plně lidskou důstojnost.

¹⁵⁵ La Strada. Negativní dopady „oznamovací povinnosti“ vztahující se na trestné činy obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody dle nového trestního zákoníku na oblast politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi [online]. In *La Strada*, Praha : La Strada, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <www.strada.cz/attachments/b/b3c775ac2db99f88952b42b36ac19350.pdf>.

Toto opatření je jediné, které reaguje na všechny příčiny vzniku (v práci uvedené). Na příčinu v podobě nedostatečné znalosti českého jazyka reagují zajišťováním tlumočnicků, překladatelů, doprovodů na úřady či instituce, tiskem a roznosem letáků o právech a povinnostech cizinců a jiných příslušných osob, např. zaměstnavatelů, v několika jazykových mutacích. Zahraniční projekty se snaží bojovat proti klientskému systému, i když s menšími úspěchy než se očekávalo. Příčinou byly zřejmě tradice a zvyky občanů Ukrajiny, neboť klientský systém je na Ukrajině silně zakořeněn, a také skutečnost, že projekt nabídl pouze pomoc v zemi původu bez následné péče v České republice zejména se zajištěním ubytování, prodlužování víz, ochranou před okradením, kontaktem se zaměstnavatelem, vyjednáváním zakázek apod. Současný zahraniční projekt se už spíše snaží motivovat cizince nabídkou poradenství včetně vzdělávacích aktivit. Domácí projekt již přímo pomáhá obětem obchodování s lidmi-cizinci, přičemž reflektuje z příčin zejména ilegalitu pobytu. V tomto projektu dostanou oběti, v případě, že chtějí spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a mají jim co nabídnout, dočasný dlouhodobý pobyt. V případě, že prokáží možné pronásledování či další obchodování v zemi původu, je jim udělen pobyt trvalý. Takovýchto lidí je však minimum a většina osob se vrací zpátky do země původu, kde nejsou již dále např. neziskovými organizacemi monitorováni. Neziskové organizace vidí budoucnost řešení obchodování s lidmi-cizinci v amnestii pro všechny cizince nelegálně pobývající na našem území, v trestech pro zaměstnavatele namísto pro cizince a taktéž stejně jako státní orgány v přesné definici pojmu „nucená práce“. Jedná se tedy o opatření, která se zaměřují na lidská práva, avšak prozatím nebyla prosazena. Můžeme říci, že neziskový sektor vidí za cizincem člověka s jeho právy, povinnostmi, obavami i nadějemi., a snaží se reagovat na příčiny vzniku obchodování nejen přístupem právním, ale i lidským. Oběti jsou však v mnohém omezeny opatřeními státních orgánů a spolupracují tak na projektech, které jdou proti důstojnosti člověka. Snaha neziskového sektoru je sice značná, ale v mnoha případech marná. Vidíme to např. na doporučeném opatření regularizace, které náš stát již několik let vehementně odmítá. Přitom se

jedná o opatření, které v sobě jako jedno z mála dokáže skloubit oblast právní i lidskou.

2.4 Závěr z teoretické části

Na první pohled se zdá, že státní orgány i neziskové organizace dostatečně reagují na příčiny vzniku obchodování s lidmi-cizinci na území České republiky.

Druhý pohled nám však nabízí výstupy ze statistických dat, která hovoří o nízkých počtech např. odhalených a odsouzených pachatelů, o nízkém počtu odhalovaných nelegálních zaměstnavatelů i odhadovaných počtech nelegálně pobývajících cizinců v poměru k těm, kteří se přihlásili do návratového projektu, v počtu cizinců obětí, kteří se přihlásili do Programu atd.

V čem je tedy problém? Při podrobném zamyšlení se nad příčinami a opatřeními státních orgánů je patrná ztráta pohledu na cizince jako člověka. Mnohá opatření jsou represivního charakteru prováděná zejména pro ochranu a pomoc českým státním občanům. I když je tento postup (chránit své občany) nezbytný, nikdy by neměl přehlížet člověka jako jedinečnou osobu. Represe jako taková ve většině případů nevede ke kýženému výsledku. Příčiny obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování v podobě odlišného mravního vědomí, odlišných zvyků a tradic jsou navíc státem řešeny minimálně. K tomu stát využívá neziskového sektoru.

K přímé podpoře slouží v České republice neziskový sektor, avšak ani ten není vždy úspěšný. Projekty těchto organizací nevykazují vysokou úspěšnost, přičemž se jedná nejspíše o nepřesné nastavení pravidel. Vstup do Programu si mnoho obětí rozmyslí, neboť by musely spolupracovat s policií při vyšetřování. Strach z trýznitelů je veliký a stát včetně neziskových organizací dává pramalé záruky. Navíc nutnost spolupráce a nemožnost se rozhodnout jde proti důstojnosti obětí. Zde vlastně oběť slouží k dopadení pachatele, či-li jako prostředek k dosažení cíle. Z těchto důvodů se příliš nedaří neziskovým organizacím motivovat oběti ke vstupu do Programu.

Stát nereaguje na příčiny obchodování vždy správným způsobem. Neziskový sektor je sice pružnější a lépe reaguje na změny v problematice cizinců, avšak je

značně limitován zákonnými opatřeními i státem a někdy ani on sám nevidí příčiny neúspěchu některých opatření. Opatření do budoucnosti vykazují od státních orgánů dodržování lidské důstojnosti více než ty současné, ale často zůstávají pouze v kuloárech nově vytvářených skupin a komisí. V mnohých se shodnou i s neziskovým sektorem, avšak některé se nedaří neziskovým organizacím prosadit, neboť státní orgány je nepovažují za pozitivní.

Státní orgány a někdy i neziskové organizace musí vždy vidět cizince, resp. oběť jako „*lidskou osobu, která sama o sobě má nezczizitelná práva, jež musí respektovat všichni a za všech okolností*“.¹⁵⁶ Jen tak budou opatření jimi navrhaná i prováděná v boji proti obchodování úspěšná.

¹⁵⁶ BENEDIKT XVI. *CARITAS IN VERITATE / Lásky v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. str. 81.

3 Praktická část

3.1 Úvod

Cílovou skupinou pro případovou studii jsou muži-cizinci a ženy-cizinky mezi lety 18 až 60, kteří pobývali či pobývají na území České republiky na základě víza k pobytu nad 90 dní za účelem práce či na dlouhodobém pobytu za účelem práce. Tito cizinci se stali či se mohli stát obětí obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování. Těchto 10 kasuistik bylo vybráno v rámci jednoho projektu, který realizovala Organizace pro pomoc uprchlíkům. Ostatní případy v projektu se týkaly jiných forem obchodování s lidmi nebo nebylo zcela zřejmé, zda se o obchodování vůbec jedná, popř. nebyl dostatek informací ke klientovi.

Mezi mé hlavní zájmy v rámci vymezené skupiny 10 klientů bude patřit sledování tématu obchodování s lidmi za účelem práce a jiných forem vykořisťování. Klientům, kteří se prostřednictvím aktivit projektu obrátili o pomoc na Organizaci pro pomoc uprchlíkům, bylo poskytnuto odborné sociální, sociálně právní, popř. právní poradenství. Nezbytné bylo zjistit hlavní příčiny, které způsobily skutečnost obchodování na území České republiky či ohrožení, která mohou k tomuto stavu vést. Jednalo se zejména o informace jak bylo s těmito lidmi zacházeno, kam se obrátili o pomoc a jaká pomoc jim byla poskytnuta. Na základě těchto zjištěných skutečností se pokusím identifikovat, zda pomoc byla s ohledem na příčiny dostatečná, popř. v čem mohu spatřovat největší problém.

Jména osob, věk, země původu i místa v České republice byla z důvodu ochrany osob změněna.

Zjištěními se pokusím potvrdit či vyvrátit skutečnosti, které jsem identifikovala na základě teoretických poznatků. Konkrétně se pokusím najít odpovědi na tyto dvě otázky?

1) *Reflektují dostatečně opatření vytvářená státní orgány při zavedení do praxe příčiny vzniku obchodování?*

2) *Reagují dostatečně nestátní neziskové organizace ve způsobu pomoci na příčiny, které mohou vést či vedly k obchodování s lidmi-cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování?*

3.2 Kasuistiky

3.2.1 Kasuistika č. 1

Aslan z Moldavska ve věku 18 let přijel na začátku roku 2008 do České republiky na vízum nad 90 dní za účelem práce. V zemi původu studoval vysokou školu, kterou nedokončil, a i proto se rozhodl vydělat si peníze v cizí zemi. V Moldavsku žil pouze se svou matkou a o 5 let mladším bratrem. Jeho matka nemohla najít dostatečně placené zaměstnání, proto neměli dostatečné finanční prostředky na obživu. To byl také pro Aslana impuls k odjezdu z domova. Již v Moldavsku kontaktoval „známého“, který mu slíbil práci v České republice na stavbě. Slíbil mu vysoký plat a dobré pracovní podmínky. Zároveň mu sdělil, že za něj pracovní povolení vyřídí.

Po příjezdu do České republiky začal Aslan pracovat v nejmenované stavební firmě v Plzeňském kraji. Ve firmě s ním pracovali pouze cizinci, zejména ze zemí bývalého Sovětského Svazu.

Aslanova práce však byla od slibů velice odlišná. Firma dělala i výškové práce, ale nedbalo se na dodržování bezpečnosti práce (Aslan např. pracoval ve výškách bez helmy a řádného zajištění). Zároveň jeho plat nepředstavoval ani čtvrtinu toho, co mu sliboval zprostředkovatel, neboť musel až tři čtvrtiny mzdy přenechávat svému „klientovi“, údajně za placení ubytovny, a za zdravotní a sociální pojištění. Výplatní pásku Aslan nikdy nedostal. Jeho pracovní doba činila 12 hodin denně od pondělí do soboty a v neděli 8 hodin. Po půl roce šel Aslan za svým „klientem“ s tím, že takto pracovat nechce. Bylo mu však sděleno, že jestli bude chtít odejít, tak ztratí nárok na pobyt v České republice a zároveň, že pokud by odešel mohlo by se mu večer něco přihodit. Nemá totiž ještě vyděláno na zaplacení za cestu, za zprostředkování zaměstnání, které jeho „známého“

i zaměstnavatele hodně stály. Měl by tedy zůstat a odpracovat si svůj dluh, ledaže by jej splatil v hotovosti.

Půl roku po začátku zaměstnání se dostala Aslanovi do ruky adresa nevládní organizace, která poskytovala pomoc cizincům v České republice. V práci uvedl, že se mu neudělalo dobře a navštívil sociální pracovníci této organizace v létě 2008. Ta si nechala převyprávět celý příběh klienta a společně s ním byl vypracován plán postupu. Nejdříve se uskutečnila porada s právníkem, který sdělil, že by bylo potřeba najít nové zaměstnání, které by Aslanovi zajistilo nové pracovní povolení. Domluvena byla tudíž schůzka s úřadem práce. Aslan nechtěl firmu udávat, neboť se bál možných následků, tudíž organizace nemohla uvedenou firmu prozradit, proto se se zástupci úřadu práce hovořilo v obecné rovině. Bylo zjištěno, že lze pomoci Aslanovi s nalezením nového zaměstnání, které mu umožní zůstat na území České republiky. Zároveň Aslan zaplatil v hotovosti svému zaměstnavateli „dluh“, který přestože peníze přijal, odmítl napsat výpovědní smlouvu. Sociální pracovníce neziskové organizace tedy do firmy zavolala a sdělila zaměstnavateli práva klienta. Ten, z obavy z dalších problémů, klientovi výpovědní smlouvu s okamžitou platností napsal a předal. Domníval se, že tak ukončí pobyt Aslana na území České republiky, ten však s pomocí neziskové organizace měl nalezeno nové zaměstnání mimo území Plzeňského kraje.

Aslan poté přišel do organizace poděkovat za pomoc a zejména za poskytnutí informací o jeho právech, které mu umožnily najít si zaměstnavatele nového a opustit tak vykořisťující prostředí svého prvního zaměstnavatele. Sám sebe nepovažoval za oběť obchodování s lidmi.

3.2.2 *Kasuistika č. 2*

Žena z Ukrajiny (30 let) se na začátku roku 2008 rozhodla přijet do České republiky za prací, protože se jí na Ukrajině pracovní nedařilo. Věděla od své příbuzné, kde se má hlásit, a jak si vyřídit pracovní povolení, tj. na koho se v souvislosti s vyřizováním obrátit. Žena se obrátila na agenturu, která pomáhala

s vyřizováním dokumentů za úplatu a vypůjčila si peníze na zaplacení u „známých“.

Agentura jí vyřídila vízum k pobytu nad 90 dní a žena se do České republiky dostala v květnu 2008. Měla pracovat ve firmě v kraji Vysočina. Tato firma se specializovala na šití autopotahů do automobilů. Žena byla spokojená i přes to, že polovinu mzdy odváděla svému zprostředkovateli (stále měla větší mzdu než jakou si vydělávala doma) a pracovala 12 hodin denně téměř bez nároku na pravidelnou přestávku.

V říjnu 2008 tato firma začala mít problémy z důvodu celosvětové hospodářské krize, proto již od pracovní agentury nechtěla tolik cizinců. Žena se tedy ocitla bez práce, a protože se na Ukrajinu vrátit nechtěla, obrátila se o pomoc na neziskovou organizaci, která v kraji poskytovala pracovní poradenství. Zjistila, že bez pracovní smlouvy a povolení k zaměstnání musí ihned na cizineckou policii a vycestovat z České republiky, neboť by zde zůstala nelegálně. V případě kontroly pobytu by mohla být cizineckou policií uzavřena v některém záchytném zařízení pro cizince a deportována z území s vydáním doby (až na 3 roky), po kterou by do České republiky a celé Evropské unie nemohla přicestovat.

Žena ale uváděla, že má dluh, který musí agentuře splatit a obávala se jejich reakce, která se dle jejích slov mohla podobat až fyzickému napadení. Přesto se zde necítila jako oběť obchodování nebo vykořisťování. Rozhodla se proto kontaktovat jinou zprostředkovatelskou agenturu, na kterou dostala od cizinců kontakt. Byla opět varována v souvislosti s nelegálním pobytem na území a byl dohodnut alespoň telefonický kontakt. Žena se však již neozvala. Ilegalitou se mohla stát snadnou obětí obchodování s lidmi.

Přes její známou, která do poradny také docházela bylo zjištěno, že žena kontaktovala (dle ženiných slov) „pochybnou“ agenturu, která zajišťuje zaměstnání spolu s bydlením. Ženu prý někde odvezli a ta se jí již neozvala.

3.2.3 *Kasuistika č. 3*

Muž z Mongolska (46 let) přijel za pomoci agentury práce do České republiky za prací. V Mongolsku byla jeho rodina velice chudá a on neměl dostatečný příjem,

aby jí zabezpečil. Také proto si vypůjčil peníze na cestu a dal je agentuře práce, která vše zprostředkovala.

Po příjezdu do Pardubického kraje v polovině roku 2008 muž zjistil, že spolu s dalšími asi deseti osobami z Mongolska nemá práci. Najednou se spolu s dalšími ocitl bez střechy nad hlavou a bez jakýchkoliv prostředků. Agentura jim slibovala práci, ale ta zrovna nebyla.

Proto se obrátili přes česky hovořícího občana Mongolska na neziskovou organizaci s žádostí o pomoc. Organizace potřebovala vědět, jak je to s jejich vízem, tj. jaký typ víza mají, a zda již nejsou na území nelegálně. Vzhledem k tomu, že všechny doklady měla zprostředkovatelská agentura, nebylo možné zjistit typy víz ani jim nějakým způsobem pomoci. Celá skupina se mohla obrátit na cizineckou policii či nevládní organizaci IOM (Mezinárodní organizace pro migraci) s žádostí o pomoc s vycestováním, avšak všichni se v zemi zadlužili a do své země vycestovat nechtěli. Zároveň u sebe neměli cestovní doklad, které si agentura ponechala s odůvodněním, kdyby náhodou chtěli „zmizet“.

Přes další cizince bylo zjištěno, že začali již nelegálně pracovat v jedné velké dílně na výrobu součástek. Cizinci byli údajně spokojeni, i když dostávali ty nejpodřadnější práce za velice nízkou mzdu. Necítili se vykořisťováni. Později bylo zjištěno, že byli kontrolováni cizineckou policií a vyhoštěni z CR za nelegální pobyt.

3.2.4 Kasuistika č. 4

Muž z Ukrajiny (38 let) neměl dostatek finančních prostředků na placení zdravotní péče pro svou nemocnou matku. Proto se rozhodl vydělat si peníze v cizině. Našel si na začátku roku 2008 zprostředkovatele práce, půjčil si peníze, a zaplatil zprostředkovateli za vyřízení víza i pracovního povolení do České republiky. Začal pracovat v továrně v Jihočeském kraji. Podmínky práce však byly nelidské a ponižující, kdy musel vykonávat práci až 16 hodin denně, za kterou dostával minimální odměnu (většinu odevzdával zprostředkovatelské agentuře). Když se vzepřel, bylo mu agenturou vyhrožováno ukončením

zaměstnání a následným nelegálním pobytem, společně se správním vyhoštěním a deportací do své země.

Muž tajně zavolal do neziskové organizace, kde mu byly poskytnuty základní a potřebné informace. Když tedy výhrůžky nezabraly, byl muž naložen do mrazícího boxu, se kterým jeden ze zprostředkovatelů práce jezdil 1,5 hodiny po Jihočeském kraji. Pak byl muž vyndán a bylo mu sděleno, že v případě, že se nepodvolí této práci, nechají ho v mrazícím boxu umrznout. Muž souhlasil.

Informace o tomto jsme se dozvěděli od samotného muže, který byl policií spolu s dalšími z této firmy doslova „vysvobozen“. Muž se poté musel navrátit do země původu, neboť mu zde pracovní povolení spolu s ukončením pracovní činnosti skončilo. Do Programu na ochranu obětí nevstoupil, neboť se obával msty, avšak sám se jako oběť cítil. Čelní představitelé agentury práce byli i bez svědeckých výpovědí obětí přeci jen zatčeni za jiné trestné činy, zejména majetkové.

3.2.5 *Kasuistika č. 5*

Mladá dívka (22 let) z Vietnamu žila celý život ve vesnici spolu s několika dalšími sourozenci. Měla pouze matku, otec zemřel, a tak rodina byla velmi chudá. Ona jako nejstarší dcera musela začít vydělávat peníze, proto byla vyslána v létě roku 2008 do Evropy s představou značných peněz, které uživí nejen ji, ale i celou její rodinu. Za pomoci svých příbuzných se dostala k muži, který za peníze pomáhal vyřizovat dokumenty nutné k cestě do Evropy i cestu samotnou. Za tuto službu zaplatila peníze, které si její rodina vypůjčila. Domnívala se, že pojedou do Německa, kde bude pracovat v šicí dílně, neboť šít uměla velice dobře. Na cestě jí byl zabaven cestovní doklad.

Po příjezdu na místo, v polovině roku 2008, byla nucena k práci na farmě za velice špatných podmínek. S dalšími cizinci spala v jedné plesnivé místnosti na podlaze bez přikrývek. Vodu na mytí měli k dispozici pouze 1x za týden, za jakoukoliv neposlušnost byli bití, mzdu za odvedenou práci na farmě nedostávali. Navíc ani nevěděli v jaké zemi se to nacházejí.

Dívku osvobodila z otřesných podmínek až cizinecká policie, která byla na stopě organizované skupině obchodníků s lidmi. Dívka se dostala do detenčního zařízení, kde obdržela správní vyhoštění z České republiky za neoprávněný pobyt na území. Tam kontaktovala neziskovou organizaci, která jí nabízela dvě možnosti. Buď návrat domů, nebo spolupráce s policií při šetření případu v rámci vstupu do Programu. Dívka se z obav o svůj život navrátila domů. Dívka se cítila jako oběť.

3.2.6 *Kasuistika č. 6*

Žena (56 let) přicestovala z Kyrgyzstánu za prací do Plzeňského kraje v polovině roku 2008 z důvodů těžké ekonomické situace. Za pomocí agentury se dostala do šicí dílny, kde sice vydělávala méně peněz než předpokládala, ale i tak byla spokojená, neboť si stále vydělávala více než by si vydělávala kdy doma. Měla zajištěno ubytování a práci. Mohla si tak dovolit pomáhat své nemocné matce, která zůstala doma, a které část peněz zasílala.

Firma však přestávala mít zakázky a ženu již nepotřebovali. Spolu s dalšími cizinci najednou zjistila, že agentura nemá prostředky k tomu, aby jí zajistila ubytování a další práci. Ocitla se tedy bez jakýchkoliv prostředků. Práci jí nabídla další agentura. Vzhledem k tomu, že oficiálně pracovala pro družstvo, nemusela se obávat vzniku nelegálního pobytu.

Měla začít pracovat v Moravskoslezském kraji, což pro ni nepředstavovalo problém. Firma však vykazovala nelidské podmínky při práci. Jednalo se např. o dlouhé pracovní směny, téměř bez nároku na přestávku, kdy byl přítomen nějaký muž, který vše hlídal, a ze kterého měli všichni strach. Vyhrožoval všem např. ztrátou pobytu. Žena však se o ztrátu pobytu nebál. Přestože jí muž byl velice nepříjemný a obávala se jeho nepřiměřené reakce asi za týden se vzepřela v činnosti, kterou nechtěla vykonávat. Byla před ostatními zbíta. Druhý den po tomto incidentu se vrátila zpátky do Plzeňského kraje, kde navštívila neziskovou organizaci. Ta jí sdělila, že s pobytem, který má pracuje v České republice nelegálně, za což jí může hrozit správní vyhoštění. Bylo jí sděleno, že je možné změnit účel pobytu a požádat o nový pobyt na našem území. Je ale nutné si najít

zaměstnání. Ženě bylo pomoheno si najít vhodné zaměstnání a změnit účel pobytu. V současné době již pracuje bez jakéhokoliv zprostředkovatele a legálně. (Žena se v této práci cítila jako oběť.)

3.2.7 *Kasuistika č. 7*

Muž (36 let) se státní příslušností Ukrajiny přijel do České republiky v létě roku 2007. Chtěl si vydělat více peněz než doma, aby mohl založit rodinu. Začal pracovat v Jihočeském kraji jako dělník u ukrajinské firmy. Byl zaměstnán u družstva. Byla tam však velice těžká práce, za nízkou mzdu, téměř bez žádného odpočinku, pracoval i několik dní v kuse. Obrátil se na neziskovou organizaci s žádostí o pomoc s vymaněním se z klientského systému, neboť tuto práci začal vykonávat pod klientem, který mu pomohl zařídit cestu do České republiky, a u něhož se zadlužil, neboť mu za cestu zaplatil.

Neziskovou organizaci kontaktoval telefonicky, neboť mu nebylo dovoleno opustit místo zaměstnání. Nechával si nabídky zasílat na ubytovnu písemně, a chtěl je zasílat tak, aby byly doručeny velice brzy ráno, neboť se mu již v minulosti stalo, že byly jeho zásilky zadrženy.

Po několika měsících telefonických kontaktů se na začátku roku 2008 klient sám dostavil do působiště neziskové organizace a sdělil, že jeho klient byl policií ČR zadržen za neplacení sociálního pojištění za zaměstnance. Muž sdělil, že již je vše v pořádku, neboť jeho klient skončil ve vazbě a on chce začít podnikat. Jinou práci již nechtěl, neboť se obával opět klientského systému, který je dle něho mohutně rozšířen. Bylo mu tedy poskytnuto odborné sociální poradenství na téma podnikání v České republice. Klient v současné době podniká. Sám se jako oběť necítil.

3.2.8 *Kasuistika č. 8*

Žena z Běloruska (36 let) si přijela do České republiky vydělat peníze, protože doma neměla dostatek pracovních příležitostí. Cestu do České republiky jí zařídil příbuzný, který zkontaktoval muže, u kterého měla žena začít pracovat v Karlovarském kraji.

Žena po příjezdu do České republiky začala pracovat jako dělnice. Pracovala však mnoho hodin denně téměř bez nároku na odpočinek, 7 dní v týdnu, plat měla významně snížený o „náklady“ na její osobu, jak jí říkal člověk, u kterého vykonávala pracovní činnost. Její „agent“ práci často měnil a všude panovaly nevyhovující pracovní, ale i lidské podmínky. Žena byla několikrát i zbita.

Žena už takto žít nechtěla, a proto se zkontaktovala s neziskovou organizací, po které chtěla pomoc při hledání nového zaměstnání. Byla upozorněna na ukončení legálního pobytu v případě ztráty zaměstnání a byl jí nabídnut vstup do Programu, což po vysvětlení všech možností, bylo klientkou z důvodu obav o svůj život odmítnuto. Prý by si ji z pomsty našli v Bělorusku. Proto se nezisková organizace snažila najít jí zaměstnání, na které by klientka získala ještě jedno pracovní povolení, což by jí na území ČR umožnilo být legálně po ukončení zaměstnání přes „agenta“. „Agentem“ jí však bylo vyhrožováno fyzickou likvidací, proto žena organizaci sdělila, že se bojí, nechce ani, aby organizace muže nahlásila na inspektorát práce. Byl jí tedy znovu nabídnut vstup do Programu, který ihned odmítla z obavy o svůj život, neboť by musela spolupracovat s policií nebo by musela odjet domů, kde by si jí „stejně našli“. Pak se odmlčela a do současné doby se neozvala.

3.2.9 *Kasuistika č. 9*

Žena z Mongolska (55 let) si přijela do České republiky na začátku roku 2008 vydělat peníze. Na tuto cestu se zadlužila u agentury zprostředkovávající práci v zahraničí. Přijela do České republiky spolu s dalšími lidmi z Mongolska a začali pracovat v kraji Vysočina v šicí dílně. Byli drženi v nevyhovujících pracovních podmínkách jako byla dlouhá pracovní doba, téměř žádný čas na odpočinek, jídlo, toaletu apod. Dostávali nízkou mzdu, ale vzhledem k tomu, že nevěděli, jak to v České republice chodí byla žena spolu s dalšími z Mongolska spokojena. Důležité bylo, že měli bydlení i jídlo k dispozici.

Na konci roku 2008 však najednou nebyla práce. Žena si to nebyla schopna vysvětlit. Nevěděla, co se stalo. Najednou se spolu s dalšími ocitla přímo na ulici. Zprostředkovatelé pro ně neměli práci. Najednou byla v zemi, kde vůbec ničemu

nerozuměla, nevěděla, co se kolem ní děje. Skupinu oslovil muž z Mongolska, který jim nabídl pomoc tlumočnicka.

Dostavili se do neziskové organizace, která jim podrobně vysvětlila jejich nastalou situaci. Bylo zjištěno, že stále ještě trvá účel pobytu, neboť zaměstnavatel stále nenahlásil konec zaměstnání. Proto byl cizincům nabídnut návratový projekt Ministerstva vnitra ČR. Žena spolu s několika dalšími souhlasila. Někteří se ale rozhodli přečkat krizi na území, třeba i v nelegálním postavení. Sám tlumočnick je varoval před tímto činem a radil jim navrátit se domů, mnoho z nich však bylo mnohonásobně zadluženo. Žena však možnosti návratu využila. K takovému rozhodnutí stačilo to, že strávila mnoho dní v nejistotách, kdy k nim přicházelo mnoho neznámých lidí a nabízeli jim zaměstnání. Někteří z jejich skupiny s nimi šli, a měli se ozvat, a již se nikdy neozvali.

3.2.10 Kasuistika č. 10

Žena z Ukrajiny (32 let) přicestovala do České republiky na jaře roku 2008. Chtěla si přivydělat peníze, neboť na Ukrajině nemohla najít dobře placenou práci. Na našem území pobývala legálně na vízum za účelem zaměstnání. Pracovala v továrně na automobilové součástky. Byla s prací i výdělkem spokojená.

Ke konci roku 2008 přestože dostala výpověď z pracovního poměru z České republiky neodjela, tudíž se dostala do nelegálního postavení a nemohla tak využít nabídky Ministerstva vnitra ČR na návrat do země původu a kapesné.

Začala bydlet u známého, který jí přes další osoby domluvil zaměstnání. Měla pracovat v malé šicí dílně spolu s dalšími Ukrajinkami. Pracovní podmínky však byly katastrofální, dlouhé hodiny práce za téměř žádnou mzdu, bez nároku na odpočinek. Vzhledem k tomu, že žena byla v nelegálním postavení, bylo jí vyhrožováno udáním na policii nebo bitím, protože již takové podmínky nemohla více snášet, cítila se být obětí, proto sdělila, že z práce odchází.

Zaměstnavatel (sám Ukrajinec) si však takového chování nenechal líbit a sám zavolal na ženu policii. Ta se dostala do detenčního zařízení, kde se poprvé

setkala s neziskovou organizací, která jí poskytla veškeré informace k jejím možnostem dalšího pobytu v ČR, kterou byla možná spolupráce s policií v rámci Programu. Žena z obavy o svůj život však spolupráci odmítla a navrátila se zpátky do země původu.

3.3 Závěr z praktické části

Ve své praktické části jsem chtěla najít odpověď na dvě otázky:

1) *Reagují dostatečně státní neziskové organizace ve způsobu pomoci na příčiny, které mohou vést či vedli k obchodování s lidmi-cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování?*

V kasuistikách byla konkrétně zmíněna tato opatření: odborné sociální poradenství a pracovní poradenství, Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice.

V kasuistikách byla patrná pomoc neziskového sektoru prostřednictvím odborného sociálního poradenství cizincům, kteří se v ČR nacházeli legálně. Legální pobyt umožňuje neziskovým organizacím situaci s klientem řešit-mají možnost mu pomoci vyhledat nové zaměstnání ještě za platnosti nového, mohou pomoci s vyjednáváním se zaměstnavatelem, se státními orgány (např. úřady práce, cizinecká policie apod.).

Dále z kasuistik vyplývá, že cizinci, kteří z různých příčin přišli o svůj legální pobyt na našem území, měli situaci značně ztíženou a neziskové organizace neměly příliš mnoho možností jim pomoci-odborné sociální poradenství jim poskytovat dle zákona o sociálních službách není možné, tudíž jim bylo poskytnuto pouze pracovní poradenství v rámci projektu organizace. Cizinci byli odkázáni na další neziskové organizace, které buď mohou zprostředkovat návrat do země původu (IOM) nebo zajistí v rámci projektu realizovaného s Ministerstvem vnitra CR krizovou intervenci, ubytování, jídlo, psychologickou i sociální pomoc Tedy mohou nabídnout pomoc s odchodem z vykořisťujícího prostředí, ale s nutností spolupráce s policií, která v případě, že uzná, že cizinec má relevantní informace k pachatelům, udělí oběti dočasně dlouhodobý pobyt a v případě, že by se ukázala možnost ohrožení v zemi původu i trvalý pobyt na

našem území. Jak bylo patrné v kasuistikách nikdo tuto možnost nevyužil z obavy před spoluprací s policií, která by pro oběti znamenala reálné ohrožení života ze strany vykořisťovatelů ať už na našem území, tak i v zemi původu, kam by byly, v případě neuznání dostatečných informací o pachatelích nebo neuznání reálného ohrožení života ve své vlasti, deportovány. Poradenství v kasuistikách bylo dostatečným opatřením jako odpověď na příčiny, které zde byly-klientský systém, světová obchodní krize, ilegalita pobytu i ilegalita zaměstnání, neznalost českého jazyka i prostředí, odlišné mravní normy.

Je možné konstatovat, že v rámci poradenství a cílené sociální práce jsou neziskové organizace limitovány opatřeními realizovanými státními orgány, přestože dostatečně reagují tímto opatřením (poradenství) ve způsobu pomoci na příčiny. Přístup k obětem mají v tomto případě individuální, dochází zde plně k respektu lidské důstojnosti. Na druhou stranu opatření Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice, na kterém se podílejí neziskové organizace, nerespektují vždy lidskou důstojnost obětí. Dovolují, aby oběti byly používány jako prostředky pro jiné cíle. Možná by na tomto místě mohly neziskové organizace namítnout, že nějaké oběti již Programem prošly, a i když většina byla navrácena do země původu, bylo jim pomůženo se z vykořisťujícího prostředí vymanit. Domnívám se však, že nelze argumentovat v tomto případě kvantitou, ale je nutné pohlížet na každého člověka jako na jedinečnou osobu, která by se měla chránit, proto považuji spolupráci se státními orgány v některých případech za nedostatečné reflektování příčin vzniku obchodování ve vztahu k lidskosti.

2) Reflektují dostatečně opatření vytvářená státní orgány při zavedení do praxe příčiny vzniku obchodování?

V kasuistikách byla konkrétně zmíněna tato opatření: nabídka odchodného a letenky pro cizince, Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice, kontrola legality pobytu i legality zaměstnání. Reagováno bylo opatřeními na tyto příčiny: clientský systém, světová obchodní krize, ilegalita

pobytu i ilegalita zaměstnání, neznalost českého jazyka i prostředí, odlišné mravní normy.

V roce 2008 (až do první poloviny roku 2009) byla opatření pro cizince velice slabá. Cizinec, který měl zaměstnání, jež vykazovalo znaky pracovního vykořisťování až obchodování, neměl mnoho možností to změnit, jak ukazují kasuistiky. Jediný nástroj, který byl k dispozici, bylo možné nalezení nového zaměstnání ještě v průběhu původního zaměstnání, což jak bylo vidět v kasuistice číslo 8 se nemusí vzhledem k vyhrožování zaměstnavatele vždy povést. Cizinci tak často zůstávali raději v ilegalitě než by museli opustit ČR, neboť se většina z nich v zemi původu velice zadlužila.¹⁵⁷ Z kasuistik dále vyplývá, že ilegalita u cizinců způsobila ještě větší pracovní vykořisťování. Poté přišlo na řadu opatření v podobě kontroly pobytu, které znamenalo uzavření cizince v detenčním zařízení, správní vyhoštění a deportaci. To vše v případě, že cizinec nechtěl vstoupit do Programu, v případě, že byl orgány identifikován jako oběť. Je zřejmé, že opatření v podobě kontrol pobytu by mělo přicházet až následně. V kasuistikách neměli cizinci moc možností na výběr. Buď cesta domů nebo ilegalita. Nikdo nebral ohled na důvody, proč potřebují zůstat v ČR. Kontrola pak již byla jen represivním opatřením, před kterým se všichni vždy ukrývají. Toto opatření zároveň bývá i zneužíváno samotnými zprostředkovateli, jak bylo vidět v kasuistice č. 10. Je možné říci, že v praxi je sice nutné provádět kontroly pobytu, ale ještě před tímto opatřením by mělo přicházet opatření preventivního charakteru s tím, že bude respektována individualita motivů cizince. Je potřeba zabránit, aby tohoto opatření nemohlo být právě vykořisťovateli zneužíváno.

Dalším opatřením byl projekt Ministerstva vnitra ČR o dobrovolných návratech, který byl v účinnosti skoro po celý rok 2009 a dával možnost cizincům, kteří byli v zemi původu zadluženi či neměli dostatek finančních prostředků, na

¹⁵⁷ V roce 2010 se situace ohledně opatření proti klientskému systému trochu zlepšila, neboť cizinci s dlouhodobým pobytem za účelem zaměstnání mají dvouměsíční lhůtu pro najít nového zaměstnání. Tuto lhůtu je možné brát jako šanci či respektování cizince jako člověka. Avšak u cizinců, kteří mají jen vízum za účelem zaměstnání, se situace nezměnila. Tyto osoby stále nemají možnost svou situaci nějakým způsobem ovlivnit. Přesto všechno můžeme konstatovat, že cizinci s legálním pobytem mají alespoň nějakou možnost zůstat na našem území a najít si zaměstnavatele, který nebude své zaměstnance vykořisťovat.

důstojný návrat do své vlasti. I přes toto pozitivní opatření je nutné zmínit cíl, který tímto krokem státní orgány sledovaly, a to byl co největší návrat cizinců do země původu a ochrana českého obyvatelstva před zvýšenou kriminalitou. V případě, že se cizinci rozhodli, že nevycestují (z různých individuálních důvodů, jak bylo patrné v kasuistice č. 10), okamžitě upadali do nelegálního postavení. Jiná alternativa těmito orgány nabídnuta nebyla, tj. buď návrat nebo ilegalita a z toho poté vyplývající sankce. V praxi je tedy možné říci, že toto opatření bylo pro někoho přínosem, pro někoho nikoliv. Tyto důvody však nebyly státními orgány brány v úvahu, tj. cizinci, kteří nevycestovali a ztratili zaměstnání upadli do ilegality.

Cizinci, kteří se v kasuistikách nacházeli na našem území nelegálně, neměli v podstatě žádnou možnost se z obchodování za účelem nucené práce vymanit. Opatření pro cizince nelegálně pobývajících na území je, v případě, že stali obětí, pouze vstup do Programu, který na našem území žádný pobyt nezaručuje a navíc musí cizinec spolupracovat s policií na odhalení pachatelů. Nikdo v kasuistikách tuto možnost nevyužil. Důvodem byl silný strach z reakce vykořisťovatelů, kteří již předtím své oběti bili a ponižovali. Státní orgány jim nabízejí jen malé záruky. I když státní orgány argumentují vysvobozením z vykořisťujícího prostředí, jejich návrat do země původu je do tohoto prostředí v podstatě vrací, neboť zde vše začalo. Ochrana těchto cizinců v jejich zemích původu není možná. Můžeme tedy říci, že cizinci v našich kasuistikách raději zůstali ve vykořisťujícím prostředí, neboť tam věděli, co je čeká (přestože šlo o bití a ponižování). V případě spolupráce s policií a návratu zpět by jim hrozila smrt či další vláčení do možná ještě horších podmínek. Je tedy zřejmé, že opatření státních orgánů u obchodovaných cizinců v nelegálním postavení, nutí cizince k setrvání ve stávajícím prostředí. Cizinci jsou zde používáni jako pouhé prostředky k dosažení cíle, kterým je sice dopadení pachatelů a ochrana dalších lidských osob, avšak na úkor stávajících obětí, které se stávají obětí podruhé-obětí společenských zájmů.

Z kasuistik zároveň vyplývá, že téměř všichni se na svou cestu, tj. zprostředkování zaměstnání a ubytování zadlužili ve své zemi. Proto většina z nich nesouhlasila s návratem do své země, kromě jednoho případu, kdy paní

využila návratového projektu Ministerstva vnitra ČR, neboť už dále nechtěla žít v nejistotách. Osoby v legálním postavení se snažily nacházet nová zaměstnání, ale někteří cizinci byli spokojeni i s vykořisťujícími podmínkami. Cizinci s nelegálním pobytem chtěli na území zůstat také, i když jim hrozilo vysoké riziko obchodování. Z těchto poznatků vyplývá, že každá osoba je samostatnou a nezaměnitelnou bytostí, která má své zájmy, potřeby i obavy. Každá osoba reaguje na ohrožující situace odlišným způsobem podle své frustrační tolerance, odlišných obranných reakcí, temperamentu a jiných psychologických vlastností. Každý člověk je tedy jedinečnou osobností, ke které by se také mělo s důstojností a respektem přistupovat. Státní orgány však svými opatřeními, která jsme viděly v kasuistikách, nedostatečně refletovaly jedinečnost člověka, čímž lze hovořit o nedostatečných opatřeních vytvořených státními orgány pro ochranu a pomoc obětem obchodování. Státní orgány sice ve svých opatřeních reagovaly na příčiny vzniku-např. nelegální pobyt obchodované osoby-možnost spolupráce s policií v rámci Programu, ztráta zaměstnání-možnost návratu do země původu, kontrola zaměstnavatelů-vymanění obětí z vykořisťujícího prostředí, ale vždy bez vztahu ke konkrétní osobě, ale spíše vždy k ochraně české společnosti či k zajištění jiných zájmů (společenských, ekonomických). Reflektování příčin v opatřeních nebylo ze strany státních orgánů dostatečné. Jak bylo patrné z kasuistik státní orgány reagovaly dokonce pouze jen na dvě příčiny a to na světovou hospodářskou krizi, ilegalitu pobytu i ilegalitu zaměstnání. Ostatní příčiny ve svých opatřeních nebraly v úvahu.

V rámci kasuistik bylo navíc zjištěno, že pět z deseti klientů se necítilo být oběťmi obchodování s lidmi za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování. Bylo zjištěno, že všechny tyto osoby buď prožily otřesné pracovní podmínky, nebyly svými zaměstnavateli bity. Ostatních pět cizinců, kteří se cítili být oběťmi obchodování byli ve svých zaměstnáních alespoň jednou bití. Jedná se o zajímavé zjištění, které by potřebovalo další spíše psychologickou analýzu, která nebyla součástí této práce. Avšak je možné se zamýšlet nad otázkou, zda o opatření prováděná státem i neziskovým sektorem vůbec cizinci (či oběti) stojí,

a to zejména v případech, kdy se necítí být obětmi obchodování, i když dle našich přijatých definic jimi jsou. Je vůbec nutné pro takovéto oběti vytvářet nějaká opatření? Jistě, že ano. Každý člověk je jedinečný a má jiné motivy, obavy, psychické vlastnosti. Co jeden považuje již za pracovní vykořisťování znamená pro jiného alespoň jídlo, bydlení a trochu peněz. Úkolem společnosti je nabízet pomoc i podporu, i když nebude vždy využita. Jen tak bude zachována úcta k lidské důstojnosti každého jednotlivce.

4 Závěr

V první části diplomové práce bylo zjištěno, že se člověk ztrácí v opatřeních, která státní orgány vytvářejí na pomoc obětem s ohledem na příčiny vzniku tohoto fenoménu. Neziskové organizace taktéž nejsou vždy úspěšné ve svých programech a podporách obětem obchodování za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování, i když některá jejich opatření sama o sobě dostatečně reagují na samotnou individualitu člověka.

Kasuistiky (druhá část práce) nám potvrdily v některých opatřeních státních orgánů nerespektování lidské důstojnosti, nepřiliš vysokou účinnost opatření v praxi a hájení jiných (společenských či ekonomických) zájmů české společnosti. Zároveň ukázaly, že neziskové organizace jsou limitovány ve svých aktivitách opatřeními státních orgánů, což se nejvíce dotýká poradenství, které samo o sobě dostatečně reaguje na příčiny vzniku problematiky. Často však i neziskové organizace vědomě participují na opatřeních, která nerespektují lidskou důstojnost.

Z první i druhé části práce vyplynula přednost ochrany českého obyvatelstva před ochranou cizinců, resp. obětí. Ochrana státních zájmů je zřetelná zejména u státních orgánů. Neziskové organizace mají sice možnost přispět ke zlepšení situace, ale jejich lobby není vždy dostatečně účinné.

Na začátku práce jsem uvedla, že obchodování s lidmi za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování, je lidsko-právní problém. Z první i druhé části práce také vyplývá, že státní orgány i neziskové organizace nebudou ve svých opatřeních dostatečně reagovat na příčiny vzniku obchodování dokud budou reagovat pouze směrem právním. Právě úcta ke každému lidskému životu, nikoliv jen životu státního občana ČR, může změnit negativní bilanci obchodovaných cizinců. Cílenější lobbying neziskového sektoru a přístupnost státních orgánů k navrhovaným změnám může velmi pomoci při řešení této problematiky.

Stát je v demokratické společnosti ten, který dává především zákonné a další mantinely a řeší problematiku ze široka. Neziskový sektor má kontakt s individualitou jedince, řeší problematiku úzce, blízko člověku. Státní orgány

i neziskový sektor by měly spolu více spolupracovat, ne formálně, jak se to doposavad děje, ale na konkrétních případech. Ve státních opatřeních by se mělo objevit to individuální, které vnímá neziskový sektor, aby se tak spojilo dohromady právo a individuální pohled na člověka. V současné době reaguje stát na problematiku čistě právním způsobem, což se odráží zejména v tom, že se příliš nezajímá o konkrétního člověka. Tento stav limituje i neziskový sektor v jeho přístupu k problémům. Tento bludný kruh lze změnit právě opravdovou spoluprací, nasloucháním, porozuměním, schopností kompromisu a hlavně snahou něco změnit. Současná ekonomická krize zvyšuje snahu státních orgánů na ochranu českých státních občanů, snižuje razantnost neziskového sektoru k prosazování změn v problematice a navíc umocňuje nesnášenlivost obyvatelstva k cizincům. Je to složité období plné změn a nástrah.

V čem tedy naše společnost opravdu selhává? Odpověď směřuje k slabé občanské společnosti, která je založena na stanovení obecně platných mezí základních práv a svobod na jedné straně a povinností na straně druhé. Občanská společnost je společnost svobodných občanů, usilujících o minimalizaci zásahů státu do jejich života. Jde o společnost, která plně respektuje lidská práva, o společnost demokratickou, obhajující individuální svobodu jako nejcennější statek člověka. Jako občané tohoto státu bychom měli respektovat odlišnosti, zvláště pokud se pokládáme za společnost občanskou dodržující individuální svobody a lidská práva.

Naše občanská společnost je oslabena. Aktuální problém spočívá v tom, zda a nakolik budou ti, kdo se v ní angažují ochotni, kromě svých osobních a skupinových zájmů a zisků, hájit také zájem všeobecný. Svobodní občané mohou svých svobod i zneužít. Propojení lobbingu a vysokých peněz může být jedním ze způsobů. Zde se jedná např. o skandály představitelů země ohledně svých ekonomických zájmů, lobbingu, o snahu představitelů státních orgánů hájit ekonomické zájmy země před zájmem všeobecným, tj. před respektem k lidským právům a svobodám.

Dalším aktuálním problémem je malá angažovanost v rámci občanské společnosti. Protože angažovanost v tomto směru představuje pro naprostou

většinu lidí neplacenou činnost, kterou vykonávají jaksi navíc a ve svém volném čase, působí zde skutečnost, že lidé kalkulují s tím, zda se jim vyplatí se do činnosti zapojit. Ve většině případů lidé uvádějí, že se i druzí mají starat, a jestliže se budou i ostatní starat, pak se i oni zapojí. Právě neziskový sektor, který funguje na základě angažovanosti jednotlivců, není, v otázkách řešení konkrétních protilidských opatření státních orgánů, spojený v navrhování nových alternativ a zároveň není dostatečně důrazný v prosazování změn. Někdy raději ustupuje moci státu z důvodu dílčích úspěchů, ale zároveň tím obětuje člověka v jeho jedinečnosti.

Silná občanská společnost, která respektuje lidská práva i důstojnost každého jednotlivého člověka žijícího ve státě, potřebuje zesílit. Je nutné začít již s výchovnými prostředky v rodině, a vést a vychovávat jednotlivce i celou společnost k solidaritě s druhými, k úctě i odpovědnosti za druhé i k dodržování lidských práv, které jsou základem občanské společnosti, do které se náš stát věhlasně řadí.

Cílem mé práce bylo zhodnotit opatření prováděná státními orgány i neziskovým sektorem s ohledem na příčiny vzniku obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování. Domnívám se, že tento cíl byl prací naplněn. Neziskový sektor i státní orgány se snaží vytvářet opatření s ohledem na příčiny vzniku této problematiky. Prací bylo zjištěno, že opatření prováděná státem i neziskovým sektorem mohou být účinná v boji proti obchodování pouze tehdy, jestliže obsahují kromě právních úprav i vztah k danému jedinci, k člověku. Opatření by měla respektovat lidskou důstojnost cizinců, resp. obětí. Zároveň je také potřeba zasadit se ve společnosti o boj za respektování lidských práv.

5 Seznam použité literatury a zdrojů

Monografické publikace:

BENEDIKT XVI. *CARITAS IN VERITATE / Lásky v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 111 s. ISBN 978-80-7195-414-9.

CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Vydavatelství Votobia, 2004. 430 s. ISBN 80-7220-195-6.

Kompendium sociální nauky církve / Papežská rada pro spravedlnost a mír. Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1.

LINHART, J. *Základní lidská práva a svobody a jejich procesní ochrana*. Brno. 2008. diplomová práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra právní teorie. JUDr. Jaromír Harvánek, CSc.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, s.r.o., 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.

PESCHKE, K.H. *Křesťanská etika*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r.o., 2004. 696 s. ISBN 80-7021-718-9.

PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, s.r.o., 2004. 200 s. ISBN 80-7178-885-6.

Život z víry: Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé. Překlad: Jindřich Šraj, Marta Rynešová, Vladimír Feldmann. 2. vyd. České Budějovice : Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2005. 356 s. ISBN 80-7040-809-X.

Příspěvky (kapitoly) v monografických publikacích:

Všeobecná deklarace lidských práv po padesáti letech / Prohlášení Ramseyova kolokvia. In HANUŠ, J. *Křesťanství a lidská práva*. Brno: CDK, 2002, str. 57 - 67. ISBN 80-85959-89-5.

Elektronické dokumenty:

Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR. *O systému* [online]. Charita Česká republika, posl. aktualizace 2007 [cit. 2010-01-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.praceproukrajince.cz/home/aboutSystem.wp>>.

BALÁŽOVÁ, J. Obchod s lidmi nabývá na síle. In *Český rozhlas 6 > Studio STOP* [online]. Praha: Český rozhlas, posl. aktualizace 5. 3. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/431233>.

BURČÍKOVÁ, P. Jak dál? In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/f/f6cfb34a76e6b4fbc9536f60b453d15f.pdf>>.

BURČÍKOVÁ, P. Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice. In *Publikace La Strada ČR* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2006 [cit. 2010-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/4/49e174d7497e3c855dd453b6f6045e72.pdf>>.

BURDOVÁ HRADEČNÁ, P. Červené karty pro cizince bez pobytového oprávnění aneb regularizace zůstává velkým strašákem české migrační politiky. In *Komentáře* [online]. Praha: Multikulturální centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2069732>>.

ČERNÍK, J. Klientský systém jako quasi-feudalismus v Česku. In *Články* [online]. Praha: Multikulturální centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955294>>.

ČERVINKA, O. Novodobí otrokáři vydělávají na bídě. In *Migrace* [online]. Praha: Infoservis společnosti Člověk v tísni při České televizi, o.p.s., posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-21]. Dostupné na WWW: <www.infoservis.net/art.php?id=1069233772>.

ČÍŽEK, T. Postoje k cizincům na trhu práce očima sociologického výzkumu. In *Témata* [online]. Praha: SOCIOweb.cz - Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., posl. aktualizace 30.12. 2009 [cit. 2010-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=329&lst=113>>.

Černík, J. Co znamená organizovaný zločin v prostředí pracovní migrace v České republice. In *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky* [online]. Praha: Mezinárodní organizace pro migraci, posl. aktualizace 07/2005 [cit. 2009-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.iom.cz/rubrik.php?headline=8&publikace=4>>.

Český statistický úřad. Zaměstnanost. In *Cizinci v ČR* [online]. Praha: Český statistický úřad, posl. aktualizace 11.2. 2010 [cit. 2010-02-21]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_zamestnanost>.

Český statistický úřad. Zaměstnanost cizinců: 10 nejčastějších zemí – 31.12. 2008. In *Cizinci v ČR 2009* [online]. Praha: Český statistický úřad, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/9300559E24>>.

ČTK. Cizinci bez práce: Česko vydá 60 milionů na letenky domů. In *Cizinci v Česku* [online]. Týden.cz, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-02-20]. Dostupné na WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cizinci-v-cesku/cizinci-bez-prace-cesko-vyda-60-milionu-na-letenky-domu_104598.html>.

DOLEŽELOVÁ, A. Záznam z diskuze „Vztah české společnosti k cizincům po 20 letech demokracie“. In *Integrace* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 30.12. 2009 [cit. 2010-01-11]. Dostupné na WWW: <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2211154>>.

ECKHARDTOVÁ, D. Klientelismus – přirozenost nebo nemorálnost?. In *Teorie pro všechny* [online]. Praha: SOCIOweb.cz - Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-29]. Dostupné na WWW: <www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=133&lst=103>.

EUROMED. New World Order: Immigration to Dismantle Our Old World Order – with the Blessing of the CFR, Churches and the EU. In *Med & the Media*, [online]. US : Euromed, posle. Aktualizace 2.8.2009 [cit. 2010-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://euro-med.dk/?p=9805>>.

GAC spol. s r. o. Analýzy přístupu žen imigrantek a mužů imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice. In *Zakázky 2005-2009* [online]. Praha: GAC spol. s r. o., posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-07]. Dostupné na WWW: <http://www.gac.cz/html/index.php?action=show_content&content_id=41&lang=cs>.

GÜNTER, V. Pracovní migranti v kruhu klientského systému. In *Veřejná správa číslo 14/2006 – Archiv – červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-04]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2006/14/konz.html>>.

CHAMR & PARTNERS s.r.o. *Družstvo* [online]. Praha: CHAMR & PARTNERS s.r.o., posl. aktualizace 2007 [cit. 2009-12-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.prodej-ready-made-spolecnosti.cz/zakladani-obchodnich-spolecnosti/druzstvo.htm>>.

Charita ČR. Ukrajina. In *Kde Charita pomáhá* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=354&nDepartmentID=207&nLanguageID=1>>.

Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí. Zelená karta - informace pro zaměstnavatele. In *Zelené karty* [online]. Praha: Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-01-13]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/zam#povzk>.

Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí. Zelené karty pro cizince v České republice. In *Zelené karty* [online]. Praha: Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-01-14]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/ciz>.

IDNES.CZ. Česko přestalo cizincům z Východu vydávat pracovní víza. In *Idnes* [online]. Praha : Ekonomika, posl. aktualizace 1.4.2009 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/cesko-prestalo-cizincum-z-vychodu-vydavat-pracovni-viza-pel-/ekonomika.asp?c=A090401_112043_ekonomika_fih>.

Intermundia, o.p.s. Výzkum obchodu s lidmi především za účelem nucené práce. In *Komerční sexuální zneužívání dětí, obchod s lidmi – Archiv červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-06]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/odbor/obp/intermundia.pdf>>.

Ivan Gabal Analysis & Consulting. Potírání obchodu s lidmi v ČR a možnosti optimalizace bezpečnostní politiky státu. In *Publikace a výzkumy* [online]. Praha : *Multikulturní centrum Praha*, posl. aktualizace 26.5.2006 [cit. 2010-01-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957031>>.

Konvence OSN a další dokumenty k organizovanému zločinu. In *Archiv MV ČR červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2009-12-01]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/konvence_osn.pdf>.

KUTÁLKOVÁ, P. *Identifikace obchodovaných osob jako součást sociální práce s marginalizovanými skupinami/ osobami žádajícími o mezinárodní ochranu* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-02-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/d/d2e71832954a86f52b3e78cdc5471992.pdf>>.

La Strada Česká republika, o. p. s. *I v ČR se obchoduje s lidmi* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. aktualizace 26.11. 2008 [cit. 2009-12-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5921>>.

La Strada ČR. Nabídka sociálních služeb. In *Služby pro klientelu* [online]. La Strada ČR, o.p.s., posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.strada.cz/cz/sluzby-pro-klientelu/nabidka-socialnich-sluzeb/264.html>>.

La Strada ČR. Negativní dopady „oznamovací povinnosti“ vztahující se na trestné činy obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody dle nového trestního zákoníku na oblast politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi. In *Ke stažení*, Praha : La Strada, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW:

<www.strada.cz/attachments/b/b3c775ac2db99f88952b42b36ac19350.pdf>.

Migraceonline.cz. Asistenční systém zaměstnávání Ukrajinců. In *Rozhovory* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 20.12. 2007 [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2067163>>.

Migraceonline.cz. Beztrestný výjezd - Prohlášení nevládních organizací k iniciativě tzv. beztrestného výjezdu v souvislosti se zavedením zelených karet. In *Zvláštní sekce* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 18.9. 2008 [cit. 2010-01-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/beztrestnyvyjezd/>>.

Migraceonline.cz. Otevřený dopis vietnamské komunity. In *Zvláštní sekce* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 9.1. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/vietnamskakomunita/#ft3>>.

MLÁDEK, J. Selhání regulace a chamtivost: dvě hlavní příčiny světové finanční krize [online]. Praha : Evropské fórum podnikání, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.efp.cz/index.php?id=pages&fce=program&>>.

MPSV ČR. Informace o kontrolách provedených úřady práce v 1. pololetí roku 2007. In *Zaměstnanost* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. aktualizace 5.12. 2007 [cit. 2010-01-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/4871>>.

MPSV ČR. Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o zaměstnanosti. In *Zaměstnanost* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. aktualizace 22.9. 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5706>>.

MV ČR. Chlebdárci nebo otrokáři? In *Archiv tiskových zpráv 2009* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 27.2. 2009 [cit. 2010-01-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/chlebdarci-nebo-otrokari.aspx>>.

MV ČR. Informace o projektu dobrovolných návratů. In *Zpravodajství* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-projektu-dobrovolnych-navratu.aspx>>.

MV ČR. Obchod s lidmi – Definice. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-11-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>>.

MV ČR. Obchod s lidmi - Pomoc obětem. In *Dokumenty - kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 7. 12. 2009 [cit. 2009-12-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>.

MV ČR. Projekt dobrovolných návratů. In *Azyl, migrace a integrace* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 3.8. 2009 [cit. 2010-01-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>>.

MV ČR. Projekt dobrovolných návratů úspěšně ukončen. In *Zpravodajství* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2009 [cit. 2010-01-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/projekt-dobrovolnych-navratu-uspesne-ukoncen.aspx>>.

MV ČR. Výsledky výběrového dotačního řízení v rámci programů z oblasti obchodování s lidmi a domácího násilí. In *Aktuality* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 3.4. 2009 [cit. 2010-01-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/vysledky-vyberoveho-dotacniho-rizeni-v-ramci-programu-z-oblasti-obchodovani-s-lidmi-a-domaciho-nasili.aspx>>.

MV ČR. Výukový materiál - Obchodování s lidmi za účelem nucené práce - Způsoby monitorování nábory migrujících pracovníků. In *Další zahraniční dokumenty – Obchod s lidmi – Archiv - červen 2008* [online]. Praha: MV ČR,

posl. aktualizace 2008 [cit. 2010-01-19]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/vyuk-material-obchod3508.pdf>.

MV ČR. Výzva k zaslání žádostí o poskytnutí státní dotace „Prevence v oblasti obchodování s lidmi a pomoc obětem obchodování s lidmi“ a „Prevence domácího násilí s důrazem na práci s násilnými osobami“ pro rok 2010. In *Dotace a granty* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 30.11. 2009 [cit. 2010-01-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/vyzva-k-zaslani-zadosti-o-poskytnuti-statni-dotace-prevence-v-oblasti-obchodovani-s-lidmi-a-pomoc-obetem-obchodovani-s-lidmi-a-prevence-domaciho-nasili-s-durazem-na-praci-s-nasilnymi-osobami-pro-rok-2010.aspx>>.

MV ČR. Zelené karty. In *Informace pro cizince* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zelene-karty.aspx>>.

Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2005 – 2007) – Usnesení Vlády ČR ze dne 20.6. 2005 č. 957. In *Komerční sexuální zneužívání dětí, obchod s lidmi – Archiv červen 2008* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 2008 [cit. 2009-12-17]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2005/strategie.pdf>>.

Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) – Usnesení Vlády ČR ze dne 23.1. 2008 č. 67. In *Kriminalita* [online]. Praha: MV ČR, posl. aktualizace 19.1.2009 [cit. 2009-11-29]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

NEKORJAK, M. Klientský systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky. In *Pracovní migrace* [online]. Praha: Multikulturální centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-27]. Dostupné na WWW: <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2197596>>.

POLICIE ČR. Zpráva o činnosti ÚOOZ za rok 2008. In *Útvary policie ČR* [online]. Praha : Policie ČR, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/zprava-o-cinnosti-uooz-za-rok-2008.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>.

ROZUMEK, M. Migrační příležitosti aneb několik poznámek k problému propouštění zahraničních pracovníků. In *Témata* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha. Migraceonline.cz, posl. aktualizace 6.2. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2146755>>.

SYNÁČOVÁ, J. Konec vízové stopky? Vnitro opět zve cizince. In *Týden* [online]. Praha : Týden.cz, posl. aktualizace [cit. 2010-02-05]. 10/2009 Dostupné na WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cizinci-v-cesku/konec-vizove-stopky-vnitro-opet-zve-cizince_137402.html>.

SYNÁČOVÁ, J.; KEDROŇ, R. Letenka a eura na cestu. Stát hledá, jak se zbavit cizinců. In *Cizinci v Česku* [online]. Týden.cz, posl. aktualizace 2010 [cit. 2010-01-30]. Dostupné na WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cizinci-v-cesku/letenka-a-eura-na-cestu-stat-hleda-jak-se-zbavit-cizincu_102184.html>.

ŠKODOVÁ, L. *Nelegální zaměstnávání má stále zelenou* [online]. Měšec.cz, posl. aktualizace 26.11. 2008 [cit. 2010-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/nelegalni-zamestnavani-ma-stale-zelenou/>>.

TVRDÍK, T. Na trhu práce loni ubylo 54 tisíc cizinců [online]. Praha: EURO.CZ © EURONEWS, a. s., 2002 - 2010, posl. aktualizace 3. 2. 2010 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.euro.cz/detail.jsp?id=21515>>.

Zákony, Vyhlášky, Úmluvy apod.:

Listina základních práv a svobod.

Nařízení vlády č. 64/2009 Sb., o stanovení druhu prací, které agentura práce nemůže formou dočasného přidělení k výkonu práce u uživatele zprostředkovávat

Úmluva č. 29 o nucené nebo povinné práci. In *Texty ratifikovaných úmluv* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. aktualizace 2009 [cit. 2009-12-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1171/029.pdf>>.

Úmluva Mezinárodní organizace práce o odstranění nucené práce. In *Zaměstnání* [online]. Praha: Český helsinský výbor, posl. aktualizace 2008 [cit. 2009-12-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004011902>>.

Vyhláška č. 461/2008 SB., kterou se stanoví seznam zemí, jejichž státní příslušníci jsou oprávněni požádat o vydání zelené karty.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

6 Abstrakt

FRYČOVÁ, L. Problematika obchodování s cizinci za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování. České Budějovice 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Elichová.

Klíčová slova: obchodování s cizinci, nucená práce, jiné formy vykořisťování, státní orgány, neziskový sektor, lidská důstojnost

Práce se zabývá problematikou obchodování s lidmi za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování.

Cílem práce je zhodnotit opatření prováděná státními orgány i neziskovým sektorem s ohledem na příčiny vzniku obchodování.

První část práce ukazuje stručný vhled do problematiky. Dále již navazují konkrétní příčiny vzniku obchodování s cizinci na našem území. Tato část práce je uzavírána rozbohem jednotlivých opatření, která jsou navíc dělena na neziskový sektor a státní orgány.

Druhá část práce se snaží na 10 kasuistikách potvrdit či vyvrátit zjištění v první části práce.

ABSTRACT

FRYČOVÁ, L. Trafficking of citizens for forced labour and other forms of exploitation. České Budějovice 2009. Dissertation. Southbohemian univerzity in České Budějovice. Theological faculty. Department of practical theology. The supervisor: M. Elichová.

Key terms: trafficking of citizen, forced labour, other forms of exploitation, state authorities, nonprofit organizations, human dignity

The dissertation deals with trafficking of foreigners for the purpose of forced labour and other forms of exploitation.

The goal of the work is to evaluate measures taken by state authorities and non-profit sector with regard to the original causes.

The first part of the dissertation shows a brief aspect into the issue. Further follow specific causes of trafficking of foreigners in the Czech Republic. This part is concluded by analysis of individual measures, which are also divided into non-profit sector and public authorities.

The second part of the dissertation aims (through 10 case studies) to confirm or refute the allegations which were found in the first part of the work.